

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 2. CIKKE ÉLETHEZ VALÓ JOG

*Mehmet Şentürk és Bekir Şentürk
Törökország elleni ügye¹*

Az ügy körülményei. Az ügyben az Izmirben élő török állampolgár, Mehmet Şentürk és fia, Bekir fordult a Bírósághoz.

2000. március 11-én Şentürk úr feleségénél, a terhesség harmincnegyedik hetében járó Menekşe Şentürknél, fájdalmak léptek fel, ezért férjével együtt több helyi kórházban is felkerestek. Az egészségügyi intézményekben azonban a nő nem kapott megfelelő orvosi ellátást: a terhességére való tekintettel több helyen kizárólag csak bábák foglalkoztak vele, amikor pedig egy orvos is megvizsgálta, ő vesegörcsöt diagnosztizált nála, amire csupán fájdalomcsillapítót írt fel, és hazaküldte. Mivel a felesége fájdalmai az esti órákra sem enyhültek, Şentürk úr bevitte őt a helyi egyetem kórházába, ahol egy ultrahangos vizsgálatot követően az orvosok arról tájékoztatták őket, hogy a magzat elhalt, ezért azt műtéti úton sürgősen el kell távolítani Menekşe Şentürk szervezetéből. A személyzet továbbá azt is közölte velük, hogy a kórházi ápolás és a műtéti beavatkozás költségét, ami 6-700 millió török lírába került volna, nekik kell megelőlegezniük. Minthogy nem volt náluk a megfelelő összeg, a házaspár úgy döntött, hogy nem veszik igénybe az ellátást, és egy másik kórházba mentek. Menekşe Şentürk azonban a szállítás közben a mentőautóban meghalt.

2000. október 26. és november 23. között az Egészségügyi Minisztérium által felállított bizottság vizsgálatot folytatott az esettel kapcsolatban. A testület jelentése szerint a bábák és az orvosok több tekintetben is megszegték a kötelezettségeiket. Megállapították továbbá, hogy a nő halálát az egyetemi kórház dolgozóinak gondatlansága, figyelmetlensége és szakmaiatlansága okozta.

2001-ben ezután több büntetőeljárás is indult az érintett kórházak személyzetének tagjaival szemben. Az eljáró bíróság végül 2008. március 18-án hozott ítéletében az egyetemi kórház orvosait bűnösnek találta emberölés büntetetének elkövetésében, és 2 év szabadságvesztést szabott ki rájuk. A kérelmezők fellebbeztek a szerintük nem megfelelő döntés ellen, a fellebbezési bíróság azonban 2010-ben – elévülés miatt – megszüntette az eljárást.

A kérelmezők szerint az egészségügyi személyzet gondatlansága miatt sérült Menekşe Şentürk és az általa hordozott magzat élethez való joga. Azt is kifogásolták továbbá, hogy a török hatóságok által folytatott büntetőeljárás hossza miatt nem érvényesült a tisztességes eljáráshoz való, valamint a jogorvoslat-hoz való joguk. Az EJEB-hez benyújtott panaszukban az Egyezmény 2., 3., 6. és 13. cikkének, valamint az Első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkének megsértésére hivatkoztak.

*A döntés.*² A Bíróság felidézte, hogy az egyezmény 2. cikke arra kötelezi az államokat, hogy megfelelő intézkedéseket tegyenek a joghatóságuk alatt álló személyek életének védelme érdekében. Ezért, amennyiben az állam hatóságai megtagadják egy személytől az – egyébként mindenki számára hozzáférhető – egészségügyi ellátást, és így veszélynek teszik ki az életét, az felveti a 2. cikk szerinti felelősség kérdését. A testület így azt vizsgálta meg először, hogy a török hatóságok vajon mindent megtettek-e, ami ésszerűen elvárható lett volna a részükről Menekşe Şentürk testi épségének védelme érdekében.

Az EJEB a rendelkezésére álló információk alapján bizonyítottan találta azt, hogy az egyetemi kórház orvosai az asszony ellátását a felmerülő költségek előzetes megfizetéséhez kötötték. Mivel azonban a kért összeget a házaspár nem tudta megelőlegezni, Menekşe Şentürknek vissza kellett utasítania a szükséges műtéti beavatkozást. E döntése azonban nem volt tájékozott: az orvosok ugyanis teljes mértékben tisztában voltak állapotának súlyosságával, a műtét sürgősségével, valamint a másik kórházba történő átszállítás veszélyeivel. E körülményekről azonban nem tájékoztatták a házaspárt, a kórház következképpen nem mentesült az ellátási kötelezettség alól.

A Bíróság ezért kimondta, hogy önmagában az a tény, hogy Menekşe Şentürk nem fért hozzá a szükséges egészségügyi ellátáshoz, megalapozza az állam felelősségét. Következképpen a török hatóságok megsértették az Egyezmény 2. cikkét.

A testület megjegyezte továbbá, hogy az Egyezmény 2. cikkéből eredő pozitív kötelezettségek értelmében az államoknak hatékony és független igazságszolgáltatási rendszert kell felállítaniuk, amely adott ügyben biztosítja a halál okának megállapítását és, amennyiben mulasztás történt, a vétkesek felelősségére vonását. Ez magában foglalja az ésszerű gyorsaság követelményét is, amelynek értelmében a

hatóságok, amennyiben a nyomozás lefolytatása akadályokba ütközik, kötelesek a legrövidebb időn belül megoldást találni a kialakult helyzetre, annak érdekében, hogy fenntartsák a törvényes működésükbe vetett közbizalmat.

Az EJEB ebben a vonatkozásban megállapította, hogy a Menekşe Şentürk halála nyomán indult büntetőeljárás időtartama, amely több mint 9 évig elhúzódott, és amelyből 3 év csak annak előkészítésével telt el, nem felelt meg az ésszerű gyorsaság követelményének.

A Bíróság szerint ahhoz, hogy a 2. cikk szerinti pozitív kötelezettségek teljesülhessenek, szükséges továbbá az is, hogy a törvények által biztosított védelem ne csupán elméletileg, hanem a gyakorlatban is érvényesüljön. Az EJEB ezzel kapcsolatban korábban már kimondta, hogy az orvosi gondatlanságból eredő halál esetére a török jogrendszer biztosít olyan eszközöket, amelyek elméletben megfelelnek a 2. cikkből eredő követelményeknek: biztosítja ugyanis a büntetőeljárás kezdeményezését, a polgári bírósághoz való fordulást, valamint a fegyelmi eljárás indításának lehetőségét is. Ugyanakkor az élet veszélyeztetéséért felelős személyekkel szembeni vádemelés vagy a nyomozás elmaradása is megalapozhatja a 2. cikk sérelmét.

Figyelembe véve ezért a büntetőeljárás során feltárt hiányosságokat, a testület megállapította, hogy Törökország nem tett eleget a 2. cikkből eredő pozitív kötelezettségeinek sem.

Végezetül, a magzat élethez való jogával kapcsolatban a Bíróság utalt a Vo Franciaország elleni ügyben³ hozott ítéletére, amelyben kimondta, hogy a vonatkozó európai konszenzus hiányában az élethez való jog kezdő időpontjának meghatározása az államok mérlegelési jogkörébe tartozik. A testület A., B. és C. Írország elleni ügyében⁴ továbbá azt is megállapította, hogy a magzat élete elválaszthatatlanul összefonódik az anyáéval, és az anyának biztosított ellátástól függ. Mivel az orvosi ellátás körülményeit már figyelembe vette Menekşe Şentürk élethez való jogának elbírálása során, ezért az EJEB nem mérlegelte azt, hogy a kérelmezőknek a meg nem született magzattal kapcsolatos panaszja vajon az Egyezmény 2. cikkének hatálya alá tartozik-e.

A kérelem fennmaradó részét a testület nem tartotta szükségesnek külön vizsgálni.

Buzás Péter

Süleyman Ege Törökország elleni ügye⁵

Az ügy körülményei. 2001. január 26-án a kérelmező testvére, Sedat Ege, elment az ankarai Gazi Kórház-

ba. Az orvosok mozgatóideg-betegséget valószínűsítettek nála, és a végleges diagnózis felállítása előtt elkezdtek kezelni. 2001. február 8-án elhagyhatta a kórházat, azonban február végén légzőszervi problémák miatt ismét bevitték az intézmény sürgősségi osztályára. Sedat Ege ezután átszállították a İbni Sina Egyetemi Kórházba (a továbbiakban: Kórház), ahol lélegeztető gépre kapcsolták. Az orvosok megállapították róla, hogy Guillain-Barré szindrómában, egy autoimmun betegségben szenved, ezért plazmaferezisben részesítették. A kérelmező testvére 2001. március 9-én elhunyt.

Süleyman Ege foglalkozás körében elkövetett gondatlanság miatt feljelentést tett a Kórház egyik orvosa és nővére ellen. Az eljárás során számos tanút, többek között a kérelmezőt és az érintett kórházi dolgozókat is meghallgatták. 2004. április 26-án a bíróság úgy döntött, hogy kikéri a Legfelső Egészségügyi Tanács (a továbbiakban: Tanács) szakvéleményét is a halálesettel kapcsolatban. A Tanács 2006. november 28-i jelentésében kimondta, hogy a Kórház dolgozói nem követtek el hibát Sedat Ege ellátása során. Mivel a dokumentum megállapításait a kérelmező kétségbe vonta, ezért a bíróság az igazságügyi orvostani intézet szakosított kamarájától egy második szakvéleményt is bekért. E testület 2007. szeptember 5-én kiadott jelentésében megerősítette, hogy az orvos és a nővér nem felelős Sedat Ege haláláért. Az eljáró bíróság ezért 2007. november 12-én felmentette a vádlottakat. E döntés ellen a kérelmező fellebbezett, azonban a Legfelső Bíróság másodfokon helyben hagyta az ítéletet.

A büntetőeljárással párhuzamosan Süleyman Ege kártérítést is kért a Kórháztól. Mivel nem született megegyezés a felek között, a kérelmező 2001. május 7-én az ankarai közigazgatási bírósághoz (a továbbiakban: közigazgatási bíróság) fordult. A testület 2004. november 5-én azonban elutasította a kérelmét. E döntést az Államtanács 2007. szeptember 24-én megsemmisítette, mivel álláspontja szerint a kérelmező jogosult volt a kártérítésre. A közigazgatási bíróság 2009. július 2-án ezért 5000 török líra – megközelítőleg 2325 euró – nem vagyoni kártérítést ítélt meg Süleyman Ege számára. Mivel nem találta megfelelőnek az összeget, a Legfelső Közigazgatási Bíróság 2009. november 16-án megsemmisítette az elsőfokú ítéletet. Ennek nyomán 2011-ben a közigazgatási bíróság 20 000 lírára – körülbelül 10 000 euróra – emelte a kártérítést. Mivel a Kórház fellebbezett az ítélet ellen, az eljárás még 2013. február 18-án is folyamatban volt. Eközben a török kormány 2012. május 20-án 73 250 lírát kifizetett a kérelmezőnek.

A kérelmező szerint a testvére halálának körülményei sértették élethez való jogát és a kínzás tilal-

mát. Azt is kifogásolta továbbá, hogy az egészségügyi személyzet ellen indított eljárás nem felelt meg a tisztességesség követelményének, továbbá hogy a török bíróságok által folytatott perek túlságosan hosszúak voltak. Az EJEB-hez benyújtott kérelmében az egyezmény 2, 3. cikkére és 6 cikk 1. bekezdésének sérelmére hivatkozott.

*A döntés.*⁶ A Bíróság úgy döntött, hogy az eset körülményeit az Egyezmény 2. cikke vonatkozásában vizsgálja meg.

A testület felidézte, hogy az Egyezmény 2. cikkéből eredő procedurális kötelezettségek megkövetelik az államoktól, hogy hatékony és független igazságszolgáltatási rendszert állítsanak fel, amely az adott ügyben biztosítja a halál okának megállapítását és, amennyiben mulasztás történt, a vétkes orvosok felelősségére vonását. A kialakult ítélkezési gyakorlat szerint az orvosi gondatlansággal kapcsolatos ügyekben az eljárási kötelezettségeknek nem csak büntető eljárás keretében lehet eleget tenni, hanem azáltal is, hogy polgári bíróság állapítja meg az orvosok felelősségét és megfelelő jóvátételt ítél meg az érintett számára. Megfelelő megoldás lehet továbbá a fegyelmi eljárás indítása is.

Az eljárási kötelezettségek magukban foglalják az ésszerű gyorsaság követelményét is. Eszerint az állam nem tesz eleget a 2. cikkből eredő köteletségének, amennyiben a törvények által biztosított védelem csupán elméletileg érvényesül: kiemelten fontos, hogy az a gyakorlatban is megvalósuljon, ami maga után vonja az eset körülményeinek azonnali és késlekedés nélküli vizsgálatát. A testület érvelése szerint egy kórházban történt halálessettel kapcsolatos gyors nyomozást továbbá az is indokolja, hogy az ellátás során elkövetett lehetséges hibák ismerete alapvető fontosságú a hiányosságok kijavítása és a hasonló tragédiák megelőzése szempontjából. Az ilyen esetek kivizsgálása ezért az összes, az egészségügyi szolgáltatást igénybe vevő fogyasztó biztonságát is szolgálja.

Ebben a tekintetben a Bíróság megállapította, hogy Sedat Ege halála körülményeinek és az érintett dolgozók felelősségére vonása érdekében a kérelmező két eszközt is igénybe vett: büntető-, illetőleg közigazgatási eljárást is kezdeményezett.

A büntetőeljárás vizsgálatát az EJEB nem tartotta szükségesnek, mivel az Egyezmény 2. cikkéből eredő eljárási kötelezettség nem követeli meg szükségszerűen az államoktól, hogy ilyen eljárást folytassanak hasonló esetekben. Ezzel kapcsolatban csak annyit állapított meg, hogy a büntetőeljárás, különös tekintettel a szakvélemények elkészítésére, túlságosan hosszú ideig tartott, amelyet sem a kérelmező magatartása, sem pedig az ügy összetettsége nem indokol. A nemzeti bíróságoknak ráadásul hét évre volt

szükségük a büntetőper megindításához, ami – figyelembe véve az ügy körülményeit – nem minősül ésszerűnek.

A testület szerint a 2001. május 7-e óta folyamatban lévő közigazgatási eljárás közel tizenkét éves időtartama sem felelt meg e követelménynek. Nem tudta elfogadni ugyanis azt az érvet, hogy az orvosi gondatlanság miatt folytatott eljárás körülményeinek feltárása ilyen hosszú ideig is eltarthat. A Bíróság ezzel kapcsolatban felidézte, hogy a hatóságok azonnali intézkedése a törvényes működésükbe vetett közbizalom fenntartása érdekében szükséges, ami igaz az Egyezmény 2. cikkével összefüggő orvosi gondatlanság eseteire is. Az azonban az állam feladata, hogy úgy alakítsa ki az igazságszolgáltatási rendszerét, hogy az megfeleljen az Egyezményből eredő követelményeknek.

A Bíróság ezért megállapította, hogy a török hatóságok nem az Egyezmény 2. cikke által megkövetelt gyorsasággal jártak el Sedat Ege halálának ügyében. Következésképpen sérült az élethez való jog.

Az EJEB a kérelem fennmaradó részét elutasította.

Buzás Péter

AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKE A KÍNZÁS TILALMA

*Vinter és mások Egyesült Királyság elleni ügye*⁷

Az ügy körülményei. A kérelmezők, három gyilkosságért jogerősen elítélt személy, azt állítják, hogy életfogytiglani börtönbüntetésük az Egyezmény 3. cikkébe, a kínzás, valamint az embertelen, megalázó bánásmód, és büntetés tilalmába ütközik. Ügyükben a Bíróság 2012. január 1-jén hozott ítéletet. A beadványt csak a 3. cikket tekintve tekintette befogadhatónak, minden más tekintetben elutasította, de a 3. cikk sérelmét sem állapította meg az eljáró Kamara. A beadványt ezt követően került a Nagykamara elé.

Mióta Angliában és Walesben eltörölték a halálbüntetést, azóta kötelező gyilkosságért életfogytig tartó szabadságvesztést kiróni az elkövetőre. Az eljáró bírónak azonban meg kell állapítania egy minimum időtartamot, aminek letelte után az elítélt kérvényezheti a feltételes szabadlábra helyezését az erre illetékes testületnél (*Parole Board*). Kivételesen súlyos bűncselekmény elkövetése esetén a büntetőtörvénykönyv vonatkozó szabályainak megfelelően tényleges életfogytiglani börtönbüntetés is kiszabható. Ez esetben csak miniszteri kegyelem esetén szabadulhat az elítélt. 2003 előtt az eljáró bíró és a főbíró tanácsa alapján a miniszter döntött a minimum idő-

tartamról. Ő is határozhatott a tényleges életfogytig tartó börtönbüntetéséről, de a gyakorlat szerint 25 év elteltével ilyen esetekben is megvizsgálták, hogy indokolt-e még a fogva tartás, különösen, ha az elítélt különösen pozitív fejlődésen ment keresztül a börtönben. A 2003-ban életbe lépett törvény átmeneti rendelkezései szerint minden elítélt, akinek minimum idejéről a miniszter rendelkezett, a Felsőbíró-sághoz (*High Court*) fordulhatott a minimum idő felülvizsgálatát kérve.

Vinter, az első kérelmezőt 1996-ban ítélték életfogytig tartó börtönbüntetésre, de tíz éves minimum időtartam után, 2005 augusztusában feltételesen szabadlábra helyezték. 2006-ban egy kisebb rendbontás után fél évre újra börtönbe került, élettársától ekkor eltávolodtak egymástól. 2008 februárjában korábbi élettársát erőszakkal elhurcolta, majd néhány órával később feladta magát a rendőrségen, azt állítva, hogy megölte őt. A halottkém jelentése törött orrrol, erős fojtogatás nyomairól, két késről és négy mellkasszúrásról számolt be. 2008. április 21-én az eljáró bíró úgy határozott, hogy Vinter azon kevesek közé tartozik, akiknek ténylegesen életük végéig börtönben kell maradniuk. A fellebbviteli bíróság 2009 júniusában elutasította Vinter fellebbezését.

Bamber, a második kérelmező 1986 októberében vallotta be, hogy korábban, előre megfontoltan, gazdasági haszonszerzés reményében megölte szüleit, testvérét és annak két gyermekét. Az életfogytig tartó börtönbüntetés kiszabása mellett az eljáró bíró 25 év minimum időszakot javasolt, a főbíró azt, hogy soha ne szabadulhasson, és a miniszter az utóbbi mellett döntött. Miután életbe lépett a 2003-as törvény, 2008-ban Bamber a *High Court*hoz fordult. Felülvizsgálati kérelmét azonban elutasították, büntetése tényleges életfogytiglani börtönbüntetés maradt.

A harmadik kérelmezőt, Moore-t 1996-ban, négyrendbeli, szexuális kielégülés iránti vágyból elkövetett gyilkosságért ítélték életfogytig tartó szabadságvesztésre. A főbíró 30 évben javasolta a minimumot megállapítani, de a miniszter a tényleges életfogytiglani büntetés mellett döntött, amit 2008-ban a *High Court* is jóváhagyott.

Mindhárman fenntartják, hogy tényleges életfogytig tartó büntetésük sérti az Egyezmény 3. cikkét, valamint az 5. cikk 4. bekezdését.

*A döntés.*⁸ A Bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztés három típusát különbözteti meg:

a) életfogytig tartó szabadságvesztés, a feltételes szabadulás lehetőségével egy meghatározott minimum idő letöltése után,

b) bírói döntéssel alapuló szabadságvesztés a szabadlábra kerülés lehetősége nélkül,

c) törvényen alapuló, a bírói mérlegelést kizáró kötelezően kirovandó szabadságvesztés a szabadlábra kerülés lehetősége nélkül.

A Kamara úgy ítélte meg, hogy az első típus esetében nem merül fel a 3. cikk sérelme. A második típus esetében akkor merülhet fel a 3. cikk sérelme, ha a kérelmező börtönbüntetése továbbra már nem igazolható semmilyen legitim pönológiai indokkal, és az ítélet sem *de facto*, sem *de jure* nem csökkenthető. A harmadik típus esetében alaposabb vizsgálatra van szükség, hogy esetlegesen az aránytalanságát megállapítsuk, de az sem önmagában összeegyeztethetetlen az Egyezmény 3. cikkével, csak akkor, ha a 2. típusnál tárgyalt feltételek fennállnak. A Kamara úgy ítélte meg, hogy a jelen esetben, hatásában a 2. típusú életfogytig tartó börtönbüntetésről van szó, mivel elképzelhető, hogy az elkövető akkor is börtönben marad, ha büntetésének már nincs legitim pönológiai indoka. A szabadulásra csak akkor van reális esély, ha az elítélt tartósan beteg, vagy fizikailag cselekvőképtelen lesz. A Kamara azt is megállapította, hogy míg korábban minden életfogytiglani börtönbüntetést kapó elítélt büntetését felülvizsgálták 25 év után, addig ez a 2003-as, új szabályozásból indokolatlanul kimaradt. A Bíróság azt is leszögezte, hogy az ún. könyörületből történő szabadlábra helyezés nem valódi szabadlábra helyezés, hiszen tulajdonképpen csak arról van szó, hogy az elítélt a börtön helyett otthon, vagy hospice intézményben halhat meg.

Az első kérelmező 3 éve tölti büntetését, a másik kettő 26, illetve 16 éve, de az ő büntetésüket 2008-ban felülvizsgálták. A *High Court* nem állapította meg, hogy ne lenne legitim indoka a további fogva tartásuknak, épp ellenkezőleg, mindkét esetben úgy látta, hogy csak a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés elégíti ki a büntetés és elrettentés követelményeit.

Az állam álláspontja szerint a felülvizsgálat nélküli életfogytig tartó szabadságvesztés esetében sem merül fel a 3. cikk sérelme, legalábbis biztosan nem az elítélés pillanatában. A felülvizsgálati mechanizmus legfeljebb halvány reményt biztosítana az elítéltek számára. A kormányzat álláspontja szerint azonban ez a remény éppen azért a lehető leghalványabb, mert ilyen jelentős büntetés az elkövetett bűncselekmény kivételes súlya miatt éri az elítéltet, cselekményének nagy súlya pedig nem fog megváltozni az idő múlásával. A 3. cikkből pedig nem következik, hogy ezt a halvány reményt biztosítani kell az elítéltek számára. Az állam arra is rámutat, hogy a miniszteri kegyelem lehetősége miatt ezek az ítéletek nem enyhíthetetlenek. A miniszter hatásköre széles, és minden

döntése megtámadható a bíróságon. A kormány arra is rámutat, hogy bár a 25 éves kötelező felülvizsgálat valóban nem került be a törvénybe, de az átmeneti rendelkezések éppen azt biztosítják, hogy a korábbi döntések helyett is bírósági döntések szülessenek. Jelen esetben mindhárom elítéltről független bírók döntöttek, akik figyelembe vették mind a büntettek súlyosságát, mind pedig a releváns súlyosbító és enyhítő körülményeket. A kormány szerint tehát nem áll fenn a 3. cikk sérelme.

A kérelmezők szerint viszont sérül a 3. cikk, mivel a büntetésük hossza gyakorlatilag csökkenthetetlen. Állításuk szerint senki nem került szabadlábra az 1997-es szabályozás elfogadása óta. Elfogadták a háromféle életfogytiglan megkülönböztetését, de míg a Kamara szerint csak akkor sérül a 3. cikk, ha megszűnik a büntetés legitím pönológiai alapja, addig a kérelmezők szerint életfogytig tartó szabadságvesztés esetén kezdettől fogva fennáll a sérelem. Valamint, érvelésük szerint az ítéletnek tartalmaznia kellene a felülvizsgálati eljárás garanciáját ahhoz, hogy az ne merítse ki a 3. cikk sérelmét.

A kérelmezők elfogadták, hogy egy elítélt akár élete végéig börtönben maradhat, ha veszélyes a társadalomra. De pusztán a büntetés érdekében kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés aláássa az emberi méltóságot és rombolja az emberi szellemet azáltal, hogy kizárja annak lehetőségét, hogy bármilyen indok alapján az ember szabadlábra kerülhessen. A szabadságvesztés létjogosultságát a büntetés, az elrettentés, a polgárok védelme, és a rehabilitáció adja. De az ezek közötti egyensúly idővel megváltozhat, és ha a felülvizsgálat nem lehetséges, akkor erről a változásról nem veszünk tudomást. A kérelmezők amellett érvelnek, hogy a 25 év utáni felülvizsgálat lehetőségét még a Nemzetközi Büntetőbíróság létrehozásáról szóló Római Statútum is előírja, még a népirtás esetére is.

Az első és a második kérelmező orvosi dokumentumokkal is alátámasztotta, hogy depressziós tünetek és személyiségük épségének romlása a büntetésük következménye.

A Bíróság megállapította, hogy egy súlyosan aránytalan ítélet sértené az Egyezmény 3 cikkét. Az államoknak azonban széles jogkörük van saját büntető igazságszolgáltatási rendszerük kialakítására, beleértve a felülvizsgálati, kegyelmi lehetőségeket is, amíg az nem megy szembe az Egyezmény alapelveivel. Az államok szabadon szabhatnak ki életfogytig tartó börtönbüntetésekkel felnőtt személyeknek kifejezetten súlyos bűncselekmények, például gyilkosság esetén. Ez önmagában nem veti fel a 3. cikk sérelmét.

Ahogy a Bíróság a Kafkaris Ciprus elleni ügyben hozott ítéletében⁹ is megállapította, két össze-

függő szempont alapján dönthető el, hogy megvalósul-e az Egyezmény 3. cikkének sérelme. Először is, egy ítélet attól még nem válik enyhíthetetlené, hogy a gyakorlatban mégis teljesen letöltik a kiszabott évet. Tehát a 3. cikk sérelme nem merül fel, ha egy büntetés hossza *de jure* és *de facto* is valamilyen módon csökkenthető. Tehát egy elítélt, ha joga van felülvizsgálati kérelmet benyújtania, majd azt, például a közösség védelmére hivatkozva elutasítják, akkor ezért nem sérül a megalázó bánásmód, büntetés tilalma. Másodszor pedig, ahhoz hogy egy büntetés csökkenthető legyen mondható, kell, hogy legyen az elítéltnak némi kilátása a szabadulásra. Tehát a nemzeti jogszabálynak lehetőséget kell teremtenie az ítélet enyhítésére, megszüntetésére, vagy a feltételes szabadlábra helyezésre. A két feltétel tehát a kilátás a szabadulásra és a lehetőség a felülvizsgálatra. Fogva tartani csak akkor lehet valakit, ha annak pönológiai indoka van – amilyen a büntetés, az elrettentés, a polgárok védelme, és a rehabilitáció. Az ezek közötti egyensúly a fogva tartás alatt változhat. A szabadulás lehetőségének legalább halvány reménye nélkül nem biztos, hogy az elítélt valóban vezetkegni fog, vagy jóvá próbálja tenni bűnét, hiszen bármit tesz a börtönben, ítélete biztos és felülírhatatlan.

Az életfogytig tartó börtönbüntetés tekintetében a 3. cikket tehát úgy kell értelmezni, hogy az megköveteli az ítéletek enyhítésének lehetőségét abban az értelemben, hogy a felülvizsgálat során a hazai hatóságoknak meg kell vizsgálniuk az elítélt börtönben töltött évei alatt bekövetkezett változásokat a rehabilitáció tekintetében, illetve meg kell vizsgálni a büntetés pönológiai indokainak folytatólagos fennállását. Az államok széles mérlegelési köre okán azonban nem a Bíróság feladata eldönteni, hogy a felülvizsgálati lehetőségnek milyennek (végrehajtóinak, vagy bíróinak) kell lennie, illetve hogy pontosan mikor kell bekövetkeznie, noha a nemzetközi jogi és az összehasonlító példák is a legkésőbb 25 év elteltével megnyíló felülvizsgálatot támasztják alá.

Mindebből az következik, hogy ahol a belső jog nem biztosít felülvizsgálati lehetőséget, ott az életfogytig tartó szabadságvesztés nem felel meg az Egyezmény 3. cikke szerinti sztemderdeknek.

Fontos szempont továbbá, hogy az elítéltnak az ítélet pillanatában tudnia kell arról, hogy milyen lehetőségei vannak a szabadulásra, és mikor kérvényezheti legkorábban a felülvizsgálatot. (A második kérelmező csak 6 évvel később tudta meg a miniszter döntését.)

A Bíróság megállapította, hogy jelen ügyben a kormány nem adott kielégítő választ a tekintetben, hogy a 25 év utáni felülvizsgálat garanciáját miért nem építették be az új szabályozásba. A Bíróság azt is leszö-

gezi, hogy bár az 1997-es szabályozás lehetőséget ad a miniszter számára bárkinek a szabadlábra helyezése, és az erre vonatkozó jogszabályok értelmezhetőek úgy, hogy a miniszter köteles e jogkörét az Egyezmény 3. cikkének megfelelően alkalmazni, de a gyakorlatban ez nem érvényesül. A szabadlábra helyezés csak a büntetés-végrehajtási rendeletben foglalt kimerítő lista alapján történik a gyakorlatban, súlyos betegség, fizikai cselekvőképtelenség, és esetleg még néhány, főleg egészségügyi feltétel teljesülése esetén. Ezek túl szigorú követelmények, így minden pönológiai indok nélkül is börtönben maradhatnak az elítéltek.

A Bíróság Nagykamarája tehát 16:1 szavazati aránnyal megállapította a 3. cikk sérelmét mindhárom kérelmező tekintetében.

A kérelmezők azt nem vitatták, hogy további elzárásuknak ne lenne legitim pönológiai indoka, sőt azt is elismerték, hogy annak ellenére, hogy a büntetés és elrettentés funkció teljesült, azon az alapon, hogy potenciális veszélyt jelenthetnek a társadalomra nézve, továbbra is börtönben tarthatják őket. Így a sérelem megállapítása nem jelenti számukra a közelgő szabadulás automatikus lehetőségét.

Mivel a 4. cikk 5. bekezdésével kapcsolatos kérelmet a Kamara befogadhatatlannak minősítette, a Nagykamara pedig a Kamara érdemi döntésének felülvizsgálatával foglalkozik, így e cikk esetleges sérelme jelen döntésnek sem tárgya.

A 41. cikk értelmében az első kérelmező igazságos elégtétel megítélését kérte a Bíróságtól. A Bíróság úgy határozott, hogy a 3. cikk sérelmének megállapítása elegendő elégtétel a kérelmezők számára, Vinternek azonban 40 ezer euró ügyvédi költséget megtérítettek.

Kállai Péter

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE A MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLET TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ JOG

*Avilkina és Mások Oroszország elleni ügye*¹⁰

Az ügy körülményei. Az ügyben a Jehova Tanúi Oroszországi Adminisztratív Központja (a továbbiakban: Központ), valamint három tagja, Y. S. Avilkina, N. N. Dubinina és V. A. Zhukova, fordult a Bírósághoz.

A Szentpétervári Városi Ügyészséghez 2004-től kezdődően több bejelentés is érkezett a Központtal kapcsolatban. A panaszok nyomán vizsgálat indult, amely azonban nem tárt fel törvénytelenégeket a szervezet működése tekintetében. 2007-ben a Szent-

pétervári Közegészségügyi Tanács – az ügyész helyettesétől érkezett megkeresés nyomán – mégis arra utasította a város egészségügyi intézményeit, hogy valamennyi olyan esetet jelentsenek, amikor a Központ tagjai vérátömlesztést utasítottak vissza.

A kiskorú Y. S. Avilkinát, valamint N. N. Dubinint és V. A. Zhukovát különböző szentpétervári állami kórházakban részesítették egészségügyi ellátásban. A kérelmezők kezelésük során – vallásuk előírásai miatt – elutasították a vértranszfúzió alkalmazását. A második és a negyedik kérelmező esetét ezért az érintett intézmények jelentették a tanácsnak, és az egészségügyi dokumentációjukban szereplő adatokat hozzáférhetővé tették az ügyészség számára. Dubinina asszony, akinek az öt ellátó kórház vérátömlesztés nélkül nem kívánt ellátást biztosítani, végül egy magánintézményben végeztette el a szükséges műtétet, így az ő esetét nem jelentették a hatóságoknak.

A Központ és számos tagja, köztük a kérelmezők, polgári pert indítottak az ügyészség eljárása miatt. A bíróság az egészségügyi adatok hozzáférhetővé tételével kapcsolatban azonban nem állapított meg jogsértést. Ezt a döntést a szentpétervári városi bíróság másodfokon is helybenhagyta.

A kérelmezők szerint az ügyészség az érintettek hozzájárulása nélkül, illetőleg ellenük folytatott büntetőeljárás hiányában kötelezte az orvosokat a rájuk vonatkozó egészségügyi információk hozzáférhetővé tételére. Sérelmezték továbbá az orosz bíróságok eljárását, a harmadik kérelmező ellátásának megtagadását, valamint a hatóságok visszaélészerű és túlzott vizsgálatát a Központ tevékenységeivel kapcsolatban. Az EJEB-hez benyújtott panaszukban az egyezmény 6., 8., 9., 11., 13. és 14. cikkének megsértésére hivatkoztak.

A Bíróság Dubinina asszony 8. cikk szerinti kérelmét az egyezmény 35. cikk 4. bekezdése alapján elutasította, mivel az ő esetében állami kórház nem adta ki az ügyészség számára az egészségügyi adatokat.

*A döntés.*¹¹ A testület a korábbi gyakorlatára hivatkozva felidézte, hogy egy páciensre vonatkozó személyes adatok az érintett magánéletéhez tartoznak. Ebből következően a kérelmezők egészségügyi dokumentációjában található információk hozzáférhetővé tétele az ügyészi hivatal számára beavatkozást valósított meg a magánélet tiszteltben tartásához fűződő jogok gyakorlásába. A Bíróság ezért megvizsgálta, hogy a beavatkozás megfelelt-e az egyezmény 8. cikk 2. bekezdésében foglaltak követelményeknek.

Az EJEB először is elfogadta a kormány azon érvelését, miszerint az eset idején hatályos, a közegész-

ségügyi törvény alapvető elveiről szóló jogszabály az ügyészség számára felhatalmazást adott arra, hogy hozzáférjen a kérelmezők egészségügyi adataihoz.

A beavatkozás szükségességével kapcsolatban a testület kiemelte, hogy az egészségügyi adatok védelme alapvető jelentőséggel bír az egyezmény 8. cikkében foglalt jogok gyakorlása tekintetében: az ilyen információk hozzáférhetővé tétele hátrányosan befolyásolhatja az egyén magán- és családi életét, valamint a szociális és foglalkoztatási helyzetét azáltal, hogy kiteszi őt a megszegés és a kiközösítés veszélyének. Az egészségügyi adatok titokban tartása ugyanakkor nem csak a páciensek magánéletének védelme szempontjából lényeges, hanem az egyéneknek az orvosi hivatás és általánosságban az egészségügyi ellátás irányában fennálló bizalmának fenntartása érdekében is. E védelem hiánya ugyanis visszatarthatja azokat, akiknek orvosi ellátásra lenne szükségük, attól, hogy igénybe vegyék a megfelelő kezelést. Mindazonáltal a páciens és a közösség érdekeit felülírhatják a bűncselekmények kivizsgálásához és üldözéséhez, valamint a bírósági eljárások nyilvánosságához fűződő érdekek. Az érintett állami hatóságok továbbá bizonyos mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak érdekében, hogy megfelelő egyensúlyt alakítsanak ki az érintett köz- és magánérdekek között.

E tekintetben a testület azonban nem talált olyan nyomós társadalmi szükségletet, amely az eljárást indokolta tette volna. A kérelmezők személy szerint ugyanis nem voltak gyanúsítottak vagy vádlottak semmilyen büntetőeljárásban, mert az ügyészség kizárólag a Központ tevékenységét vizsgálta. Továbbá, amennyiben a Y. S. Avilkinát ellátó orvosok úgy ítélték volna meg, hogy a lány életveszélyben van, lehetőségük lett volna a vérátömlesztés végrehajtása érdekében a bírósági engedélyt kérni, vagy annak beszerzése érdekében az ügyészhez fordulni. A Zhukova asszonyt kezelő egészségügyi személyzet pedig nem észlelte, hogy a páciens nem a saját akaratából, hanem a Központ tagjainak nyomására utasította volna vissza a vérátömlesztést. A Bíróság ezért megállapította, hogy az orosz hatóságoknak enyhébb eszközöket kellett volna alkalmazniuk a kérelmezők esetében: az ügyész például beszerezhetette volna a hozzájárulásukat az információk megismeréséhez, vagy kihallgathatta volna őket a vizsgálat keretében.

A testület figyelembe vette továbbá, hogy az orosz bíróságok ítélkezési gyakorlata szerint az ügyész nem csak az adott személy ellen folytatott büntetőeljárás során, hanem bármely „eljárás” keretében megismerhet egészségügyi adatokat az érintett hozzájárulása nélkül. A vonatkozó jogszabály ugyanakkor nem tartalmaz speciális korlátokat e jogkör gyakorlásával

kapcsolatban, ezért a kérelmezőkre hárult az, hogy az ügyész eljárásának jogszerűségét bíróság előtt megkérdőjelezzék. Bár az érintettek ennek eleget tettek, mert indítottak, az első- és másodfokú bíróságok azonban törvényesnek ítélték az ügyészi intézkedést és elutasították a keresetüket. Az EJEB szerint ugyanakkor az említett ítéletek szövegében nem található arra való utalás, hogy az orosz hatóságok megpróbáltak volna igazságos egyensúlyt teremteni a kérelmezők magánélet tiszteletben tartásához való joga és az ügyész azon tevékenységei között, amelyek célja a közegészség és az érintettek jogainak védelme volt.

A Bíróság ezért megállapította, hogy az orosz jog nem biztosított megfelelő garanciákat a kérelmezők egészségügyi adataihoz való hozzáférés megelőzése érdekében. Az ügyészi hivatal eljárása következtében sértette az egyezmény 8. cikkét.

A kérelem fennmaradó részét a testület nem tartotta szükségesnek külön vizsgálni, illetve elutasította.

Buzás Péter

Gross Svájc elleni ügye¹²

Az ügy körülményei. A kérelmező egy 79 éves svájci állampolgár, aki a testi és szellemi képességeinek időskori leépülése miatt már régóta önkéntesül végzettséget szeretett volna vetni az életének. Gross asszony 2005-ben öngyilkosságot kísérelt meg, amelyet követően hat hónapig kórházban kezelték. Egy újabb sikertelen próbálkozás esetleges következményeitől tartva ezért végül halálos adag nátrium-pentobarbitált kívánt bevenni.

2008 októberében az asszony pszichiáterhez fordult, aki a szakvéleményében megállapította róla, hogy a szándéka indokolt és jól átgondolt volt, évek óta fennállt, és azt mentális betegség nem befolyásolta. A szakember ezért – orvosi szempontból – nem ellenezte azt, hogy felírják a halálos szert a számára. Az ebből a célból megkeresett orvosok azonban rendre megtagadták az asszony kérelmének teljesítését, mivel állításuk szerint azt a rájuk vonatkozó magatartási kódex nem tette lehetővé számukra, illetőleg mert nem kívánták magukat hosszadalmas bírósági eljárásnak kitenni.

2008 decemberében a kérelmező az engedély megadása iránt Zürich Kanton Egészségügyi Bizottságához fordult. A testület 2009 áprilisában azon az alapon tagadta meg a kérelem teljesítését, hogy sem az egyezmény magán- és családi élet tiszteletben tartásához fűződő jogot deklaráló 8. cikke, sem pedig a svájci alkotmány nem kötelezi az államot arra, hogy segítséget nyújtson állampolgárai öngyilkosságához.

2009 májusában a kérelmező fellebbezést nyújtott be a bizottság döntése ellen Zürich Kanton közigazgatási bíróságához. A testület a döntésében azt állapította meg, hogy az asszony tekintetében nem teljesültek a nátrium-pentobarbitálhoz való hozzájutás feltételei. A bíróság érvelése szerint ugyanis önmagában az öngyilkossági szándék nem elegendő indok a szükséges orvosi vény megírásához.

A kérelmező ezután a svájci Szövetségi Legfelső Bíróság előtt támadta meg a közigazgatási bíróság ítéletét. A legfelső bírói fórum azonban 2010 áprilisában elutasította a fellebbezést: a testület a döntésében megerősítette, hogy a kérelmező nem felelt meg a Svájci Orvostudományi Akadémia által elfogadott, a betegek életvégi ellátásáról szóló orvostikai irányelvekben lefektetett – a halálos dóziszú nátrium-pentobarbitál felírásához szükséges – feltételeknek, mivel nem szenvedett rövid időn belül halált okozó betegségben. Megállapította továbbá, hogy az asszony kérelmének teljesítése átfogó orvosi vizsgálatot és hosszabb távú megfigyelést igényel, és e követelményt nem írja felül az asszony számára biztosított egyedi mentesség.

A kérelmező szerint azáltal, hogy megtagadták tőle a halálos dóziszú nátrium-pentobarbitálhoz való hozzáférés lehetőségét, a svájci hatóságok megsértették azon jogát, hogy eldöntse, milyen módon és mikor érjen véget az élete. Az EJEB-hez benyújtott panaszában kifogásolta az egyezmény 2., 3., 6., 8. és 13. cikkének sérelmét is.

*A döntés.*¹³ A Bíróság felidézte, hogy a kialakult gyakorlata értelmében az egyezmény 8. cikkének szerinti „magánélet” tág fogalom, amely többek között magában foglalja a személyes autonómiához és a személyes fejlődéshez való jogot. Pretty Egyesült Királyság elleni ügyében (2346/02. számú kérelem) a testület már kimondta, hogy egy olyan korban, amikor egyre hosszabb az emberek várható élettartama, időskorban, az előrehaladott fizikai vagy szellemi hanyatlás állapotában sokakat foglalkoztat az öngyilkosság gondolata. Ezért arra a következtetésre jutott, hogy még nem zárhatja ki a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog gyakorlásába történő beavatkozások közül azt az esetet, amikor törvény tiltja az érintett számára, hogy saját elhatározásából öngyilkosságot kövessen el. Haas Svájc elleni ügyében (31322/07. számú kérelem) továbbá megállapította: az egyén azon joga, hogy eldönthesse, milyen módon és mikor érjen véget az élete, a magánélet tiszteletben tartásához való jog egyik aspektusa, feltéve, hogy az érintett olyan helyzetben van, amiben önállóan dönthet és annak megfelelően is cselekedhet. A Bíróság ezért a kérelmező panaszát a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog vonatkozásában vizsgálta meg.

Az EJEB szerint a 8. cikkből az államokra háruló pozitív kötelezettségek magukban foglalhatják olyan intézkedések elfogadását is, amelyek az egyének egymás közötti kapcsolataiban biztosítják a magánélet tiszteletben tartását. A testület ezért azt mérlegelte, Svájc elfogadott-e olyan útmutatásokat, amelyek meghatározzák, hogy az orvosok egyáltalán jogosultak-e, és ha igen, milyen körülmények esetén a kérelmezőhöz hasonló helyzetben lévő személyek számára halálos dóziszú szert felírni.

A Bíróság ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy a svájci Szövetségi Legfelső Bíróság gyakorlata értelmében egy orvos jogosult nátrium-pentobarbitált felírni annak érdekében, hogy a betege öngyilkosságot kövessen el, feltéve, hogy a Svájci Orvosi Kamara által elfogadott, a betegek életvégi ellátásáról szóló orvostikai irányelvekben meghatározott feltételek teljesülnek. Az említett irányelveket azonban csupán egy nem kormányzati szervezet bocsátotta ki, és nem felelnek meg a jogszabályokkal szemben támasztott formai követelményeknek. Emellett azok hatálya csak olyan betegekre terjed ki, akikről az orvosuk megállapította, hogy rövid időn belül bekövetkező halálhoz vezető betegségben szenvednek. Mivel azonban a kérelmező tekintetében nem teljesült ez a feltétel, az ő esete nem tartozik az irányelvek hatálya alá.

A testület szerint ugyanakkor a világos jogi iránymutatások hiánya feltehetően visszatartja azon orvosokat, akik egyébként hajlandóak lennének orvosi vényt írni az olyanok számára, mint a kérelmező. Ezt támasztja alá az is, hogy az asszony által megkéréselt szakemberek az orvosi magatartási kódexben foglalt tilalmat és a hosszadalmas jogi procedúrától, illetőleg a negatív szakmai következményektől való félelmet hozták fel a kérelme elutasításának indokaként. A Bíróság továbbá arra a következtetésre jutott, hogy a Gross asszony kérelme körüli bizonytalanság, amely az életének egy kiemelkedően fontos aspektusát érintő helyzetben állt elő, valószínűleg jelentős szenvedést okozhatott a kérelmezőnek. Ez a helyzet nem fordult volna elő akkor, ha világos, államilag elismert iránymutatások álltak volna a rendelkezésére, amelyek meghatározták volna, hogy az orvosok milyen körülmények esetén jogosultak nátrium-pentobarbitált felírni.

A Bíróság ezért megállapította, hogy a svájci jogrendszer, bár lehetővé teszi – orvosi vény útján – a halálos dóziszú nátrium-pentobarbitálhoz való jutást, nem ad kellő iránymutatást e jog világos terjedelme tekintetében. Következésképpen sérült az Egyezmény 8. cikke.

A testület ugyanakkor a szubszidiaritás elvére való tekintettel azt is kimondta, hogy elsősorban a svájci hatóságok feladata az átfogó és egyértelmű iránymu-

tatások elfogadása. Az EJEB ezért úgy döntött, hogy az említett iránymutatások lényegi tartalmát nem határozza meg.

A Bíróság a kérelem fennmaradó részét elfogadhatatlannak nyilvánította.

Kommentár. A Bíróság ítéletében nem azt vizsgálta, hogy a kérelmezőnek joga lett volna-e hozzáférni a halálos dóziszú nátrium-pentobarbitálhoz, hanem azt, hogy a vonatkozó szabályozás egyértelmű és világos-e. Ezzel kapcsolatban megállapította, hogy sérti a magánélet tiszteletben tartásához való jogot az, ha egy állam lehetővé teszi ugyan az egyének számára, hogy asszisztált öngyilkosság révén véget vessenek az életüknek, de nem határozza meg jogszabályban azt, hogy pontosan miként és milyen keretek között élhetnek az állampolgárok e jogukkal. A testület ugyanakkor nem határozta meg, hogy a vonatkozó jogszabálynak milyen tartalmi feltételeknek kell megfelelnie, mivel az az érintett állam mérlegelési jogkörébe tartozik.

Buzás Péter

*Wegrzynowski és Smolczewski
Lengyelország elleni ügye¹⁴*

Az ügy körülményei. 2002 májusában két lengyel ügyvéd polgári rágalmazási pert nyert két újságíróval szemben a Rzeczpospolita napilapban közzétett cikk miatt. Az újságcikk szerint a két ügyvéd egy vagyont keresett azzal, hogy évek óta egyes politikusok kétes ügyleteihez nyújtottak segítséget, illetve állami tulajdonú vállalatok felszámolásában működtek közre. A varsói regionális bíróság ítélete szerint az újságírók állításai nagyrészt pletykákon és szóbeszéden alapultak, a minimálisan szükséges lépéseket sem tették meg annak érdekében, hogy ellenőrizzék a cikkben foglalt információkat, így az állításoknak nem volt elfogadható ténybeli alapja. Az újságírók ezért megsértették az ügyvédek jó hírnevét. A bíróság kártérítés megfizetésére kötelezte a főszerkesztőt, és elrendelte a bocsánatkérés közzétételét az újságban, aminek eleget is tettek. 2004 júliusában a két ügyvéd ismét polgári pert indított az újság ellen. Állításuk szerint a jogerős ítéletet követő egy évvel később az eredeti cikk továbbra is elérhető maradt az újság internetes honlapján, ami folyamatosan lehetővé tette, hogy bárki elolvashassa azt. Kifogásolták továbbá, hogy a cikk kiemelkedő helyen szerepelt a Google kereső találati listájában, így aki információt keresett róluk, könnyedén hozzáférhetett a cikkhez. Ezzel a jogukat ugyanúgy megsértették, mint az eredeti cikk közzétételével, ami a korábbi ítélet által biztosított védelmet hatástalanná és illuzórikus-

sá tette. Az ügyvédek azt kérték a bíróságtól, kötelezze az újságot, hogy távolítsa el a cikket az újság honlapjáról, továbbá tegyen közzé bocsánatkérést, amiért a cikk interneten való hozzáférhetővé tételével megsértette a jogukat.

A varsói regionális bíróság elutasította kérelmüket. A bíróság szerint a közzététel új forrásának felfedezése az interneten – vagyis a rágalmazó cikk folyamatos elérhetősége az újság honlapján öt évvel annak nyomtatásban való megjelenése után – a személyiségi jogok védelmének új igényét alapozza meg a kérelmezők részéről. A kérdés ezért ebben az esetben nem az volt, amiről a korábbi eljárásban már döntöttek. Azonban a bíróság úgy vélte, hogy a cikk honlapról való eltávolítása cenzúrárt és a „történelem újraírását” jelentené, ami az internetes archiválás elveivel is ellentétes lenne. Ha a kérelmezők keresete arra irányult volna, hogy a kérdéses internetes cikket egészítsék ki egy lábjegyzettel vagy egy linkkel, ami tájékoztatja az olvasókat a korábbi rágalmazási eljárásban született ítéletről, a bíróság komolyan megfontolta volna azt. Az ítéletet a varsói fellebbviteli bíróság és a legfelsőbb bíróság is helybenhagyta.

*A döntés.*¹⁵ A kérelmezők szerint azzal, hogy a bíróságok elutasították a keresetüket, hogy töröljék a vitatott cikket az újság honlapjának internetes archívumából, megsértették az Egyezmény 8. cikkében biztosított magánülethez és jó hírnévhez fűződő jogukat. A kormányzat azzal érvelt, hogy az újság honlapján elérhető cikk a 2003-as ítélet jogerőre emelkedése után sem jelenti a kérelmezők jogainak önálló és folyamatos megsértését. A cikk az újságban való közzététellel együtt jelent meg online, amit utána soha nem módosítottak. Ezért nem fogadható el, hogy az egy új publikáció lenne, ami sérti a kérelmezők jogait. A jó hírnév megsértését pedig a korábbi ítéletek már orvosolták. A kérelmezők ezzel szemben azzal érveltek, hogy az első polgári eljárás eredményeként ugyan kaptak jóvátételt a nyomtatott kiadásban megjelent cikk vonatkozásában, ám az nem volt tekintettel a cikknek az újság honlapján való folyamatos elérhetőségéből fakadó jogsértésre.

A Bíróság emlékeztetett arra, hogy az Egyezmény 8. cikkének alapvető célja többek között, hogy megvédje az egyén magánszférájához való jogát, amelynek tiszteletben tartása az állam részéről pozitív kötelezettségeket is magában foglal. E pozitív kötelezettségek azonban nem egyértelműek, ez egy olyan terület, ahol a tagállamok széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak meghatározásában, hogy milyen lépéseket kell tenni az Egyezmény betartásának érdekében, figyelembe véve a közösség és az egyén érdekeit. Mindazonáltal a 8. cikket is úgy kell értelmezni, hogy az abban foglalt jogok ne elméleti vagy

illuzórikus módon, hanem gyakorlati és hatékony módon érvényesüljenek.

Különösen így van ez az újságokban közzétett publikációkkal kapcsolatos esetekben, amelyekben a Bíróság már kimondta, hogy a magánszféra védelmének egyensúlyban kell lennie az Egyezmény 10. cikkében biztosított véleménynyilvánítás szabadságával. A Bíróság azt is megállapította, hogy az internet egy olyan információs és kommunikációs eszköz, amely jelentősen különbözik a nyomtatott sajtótól különösen abban, hogy képes az információk tárolására és továbbítására. A világszerte milliárdnyi felhasználót kiszolgáló elektronikus hálót nem lehetett és potenciálisan soha nem is lesz lehetséges ugyanolyan szabályozás és ellenőrzés alá vonni. A sérelem kockázata, amit az internetes kommunikáció és tartalom okozhat az Egyezmény által biztosított jogok gyakorlásában és élvezetében, különösen a magánélet tiszteletben tartásában, bizonyosan magasabb, mint amit a nyomtatott sajtó okozhat. Ezért a tartalmak terjesztésének, sokszorosításának szabályozására vonatkozó politika is különbözik a nyomtatott sajtóban és az interneten. Utóbbi esetben tagadhatatlanul figyelembe kell venni a technológiai sajátosságait annak érdekében, hogy biztosítsák az érintett jogok és szabadságok védelmét és előmozdítását (lásd Editorial Board of Pravoye Delo and Shtetel v. Ukraine; 2011. május 5., Application no. 33014/05., § 63.) A Bíróság szerint az internetes archívumok a 10. cikk védelme alá esnek. Az interneten tárolt archív oldalak jelentős mértékben hozzájárulnak a hírek és az információk megőrzésében és elérhetővé tételében. Az ilyen archívumok jelentős forrásként szolgálnak az oktatási és történelmi kutatások számára is, különösen azért, mert a nyilvánosság számára könnyedén és általában ingyenesen hozzáférhetőek. Bár a sajtó elsődleges funkciója a demokráciában az, hogy a „társadalom éber őreként” cselekedjen, van egy értékes másodlagos szerepe is a híreket tartalmazó nyilvános archívumok fenntartásában és a nyilvánosság számára való elérhetővé tételében, amelyekről korábban beszámoltak. Az internetes archívumok fenntartása e szerep kritikus eleme (Times Newspapers Ltd. v. United Kingdom, Nos 1 and 2; 2009. március 10., Application nos 3002/03., 23676/03. § 27.). A Bíróság kiemelte, a Rzeczpospolita internetes archívuma széles körben ismert és gyakran használt forrás mind a lengyel jogászok, mind a nyilvánosság körében.

A Bíróság az egyik kérelmező panaszát elfogadhatatlannak nyilvánította, mivel kérelmét nem a panasz benyújtására rendelkezésre álló, a lengyel bíróságok döntését követő 6 hónapon belül nyújtotta be. A másik kérelmező tekintetében arra hívta fel a figyelmet, hogy az első polgári eljárásban – amelyben

a lengyel bíróságok kimondták, hogy a vitatott cikk közzététele sérti a kérelmezők jogait – a kérelmező nem hivatkozott arra, hogy a cikk a nyomtatott kiadással egyidejűleg az interneten is megjelent. A bíróságok ezért ebben a kérdésben nem tudtak dönteni. A későbbi ítéletek szerint pedig az első eljárás alapján a kérelmezők nem várhatták el jogosan, hogy a cikk eltávolításra kerüljön az újság honlapjáról. A hazai bíróságok elfogadták, hogy a kérelmező keresetét meg lehetne vizsgálni a polgári törvénykönyv vonatkozó rendelkezései alapján, ami az interneten terjesztett kiadványokra is alkalmazható. Ezért nem igaz, hogy az internetes kiadványokra nem létezett megfelelő jogi szabályozás, amelynek hiánya lehetlenné tette volna, hogy a kérelmező megvédje a jó hírnevéhez fűződő jogait.

A Bíróság elfogadta a varsói regionális bíróság azon érvelését, miszerint a szóban forgó cikk már megjelent az újság nyomtatott kiadásában, a bíróság pedig nem rendelheti el a cikk eltávolítását, mintha az soha nem létezett volna. Az igazságszolgáltatásnak nem feladata részt venni a történelem újírásában azáltal, hogy elrendeli minden publikáció minden nyomának törlését a nyilvánosság elől, amelyet a múltban jogerős bírósági határozatok az egyén hírvének indokolatlan támadásának találtak. Figyelembe kell venni a közönségnek a sajtó nyilvános internetes archívumaihoz való hozzáféréseinek jogos, legitim érdekét is, amely az Egyezmény 10. cikkének védelme alatt áll. Egy cikknek az internetes archívumból történő teljes eltávolítása nem szükséges a sértett jogainak védelméhez. A Bíróság szerint ezért az Egyezmény 8. cikke által védett jogok megsértését megfelelően orvosolták a hazai jog alapján.

Meg kell jegyezni, hogy a varsói fellebbviteli bíróság kívánatosnak tartotta, ha az újság honlapján lévő cikkhez a közönség tájékoztatására egy kiegészítő megjegyzést fűznének a polgári eljárás kimeneteléről, amelyben a bíróság helyt adott a kérelmezők keresetének. A hazai bíróságok tudatában voltak annak jelentőségével, milyen fontos a nyilvánosság számára elérhető internetes publikációk esetében a személyhez fűződő jogok hatékony védelme, és mennyire fontos, hogy a vitatott cikkel kapcsolatos bírósági határozatokról valamennyi információ elérhető legyen. Ugyanakkor a kérelmező nem kérte, hogy csatolják az online cikkhez a korábbi ítélet hivatkozását, linkjét. Mindezek alapján a Bíróság elismerte, hogy a lengyel bíróságok megfelelő egyensúlyt teremtettek az Egyezmény 10. és 8. cikke által biztosított jogok (véleménynyilvánítás szabadsága és magánszféra tiszteletben tartása) között, illetve a közönség információhoz való joga és a kérelmező jó hírnévhez fűződő joga között. A véleménynyilvání-

tás szabadságának korlátozása jó hírve érdekében – a sérelmezett cikk teljes eltávolítása az újság archívumából – jelen esetben aránytalan lett volna a 10. cikk alapján. Ezért nem sértették meg az Egyezmény 8. cikkét.

Kóczyán Sándor

AZ EGYEZMÉNY 10. CIKKE A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

A Delfi AS Észtország elleni ügye¹⁶

Az ügy körülményei. 2006 januárjában az egyik legnagyobb észt internetes hírportál, a Delfi nevű honlap *Az SLK elpusztította a tervezet jégutat* címen arról közölt cikket, hogy egy komptársaság megváltoztatta a kompok útvonalait, és az útvonalak áthelyezése miatt jégutakat tört fel a szárazföld és egyes szigetek közt. Az utak megnyitását emiatt néhány hétre elhalasztották. (A jégutak a befagyott Balti-tenger felett vezető közutak az észt szárazföld és a part menti szigetek között, amelyek olcsóbb és gyorsabb közlekedési kapcsolatot jelentenek a szigetekre.) A cikk alatt elérhetőek voltak az olvasók által írt hozzászólások, kommentek. Az olvasók közül többen is fenyegető és súlyosan sértő, gyalázkodó tartalmú hozzászólásokat fogalmaztak meg a komptársaság vezetőjére és többségi tulajdonosára nézve: „Menj és fulladj bele a vízbe!”, „Gyulladj fel a hajóddal együtt, beteg zsidó!”, „Mit nyafogtok, öljétek meg ezt a rohadékot! Legközelebb pedig a következőt, tudni fogják, hogy mit kockáztatnak.”

A hírportálon regisztráció nélkül lehetett kommentelni. A kommenteket automatikusan tették közzé, azokat a Delfi nem szerkesztette vagy moderálta egyenként, viszont működtetett egy értesítési-eltávolítási rendszert (*notice-and-take-down system*): eszerint bármely olvasó egyetlen kattintással jelezhetette, ha egy hozzászólást sértőnek vagy gyűlöletkeltőnek talált, amit az oldal moderátora azonnal el is távolított. A Delfi emellett egy automata szűrőt is működtetett, amely bizonyos obszcén, trágár szavakat nem engedett megjeleníteni, és az ilyen tartalmú kommenteket automatikusan törölte, ám a szűrőt nagyon egyszerű volt kijátszani. A sértő hozzászólás sértette közvetlenül is értesíthette a honlapot, és ebben az esetben is haladéktalanul eltávolították a kommentet. Néhány alkalommal a portál adminisztrátorai saját maguk is töröltek nem megfelelőnek vélt kommenteket. A hírportál ezen kívül egy nyilatkozatot is feltüntetett arról, hogy a hozzászólások nem szerkesztett tartalmak, azok a szerzőjük és nem a szer-

kesztőség véleményét tükrözik, és a kommentek tartalmáért azok szerzői felelősek. A nyilatkozat szerint tilos volt olyan hozzászólások írása, amelyek ellentétesek voltak a jó gyakorlattal (*good practice*), fenyegető, sértegető, obszcén kifejezéseket tartalmaztak, vagy közönségesek voltak. A komptársaság vezetőjének ügyvédei hat héttel később írásban kérték a sértő hozzászólások eltávolítását, aminek a hírportál haladéktalanul eleget is tett. A sértett ezután 20 sértő tartalmú komment miatt pert indított a portál ellen.

Az első fokon eljáró megyei bíróság azzal utasította el a sértett keresetét, hogy a portál felelősségét kizárta az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokról szóló törvény, amely az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK irányelvet ültette át a hazai jogba. A bíróság szerint különbséget kell tenni a kérelmező hírportáljának szerkesztett területe és annak kommentfelülete között. A Delfi nem tekinthető a hozzászólások közlétevéjének, és nem is terheli semmilyen kötelezettség, hogy ellenőrizze azokat. A fellebbviteli bíróság azonban határon kívül helyezte az elsőfokú ítéletet, és az ügyet visszautalta a megyei bírósághoz. A megyei bíróság a megismételt eljárásban már úgy vélte, hogy a vulgáris formában kifejezett hozzászólások túlmutattak a jogos kritikán, azok megalázóak, rágalmazóak voltak, és sértették a cégvezető becsületét, méltóságát és jó hírnevét. A bíróság a portált a személyiségi jogok megsértése miatt 320 euró nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezte. A tallini fellebbviteli bíróság helybenhagyta a megyei bíróság ítéletét. A bíróság elutasította a hírportál azon érvét, hogy kizárt a felelőssége az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokról szóló törvény alapján. A portál a kommentek vonatkozásában nem volt technikai közvetítő, és tevékenysége sem pusztán technikai, automatikus és passzív jellegű, hanem tartalomszolgáltatónak minősül, így mint a jogsértő tartalomért felelős személy nem mentesülhet a felelősség alól. Továbbá a jóhiszeműség elvével lenne ellentétes a potenciális sértettek helyezni a hozzászólások nyomán követésének terhét.

A Delfi fellebbezését az észt legfelsőbb bíróság 2009 júniusában elutasította. Az indokolás szerint a társaságnak gazdasági érdeke fűződött a kommentekhez, mert a hozzászólások, illetve a látogatók számával arányosan nőtt a hírportálon megjelent hirdetésekbe származó bevétele. A hírportál eltávolíthatta a hozzászólásokat, ezzel szemben a felhasználók nem tudták szerkeszteni vagy törölni az általuk írt kommenteket, csupán jelenthették azokat. Így a portál gyakorolt ellenőrzést a kommentek felett, és dönthette el, hogy mely hozzászólásokat teszi közé, és

melyeket nem. A cégnek ezért meg kellett volna akadályoznia a nyilvánvalóan jogellenes kommentek közzétételét, illetve azokat saját magától kellett volna eltávolítania, miután megjelentek.

A kérelmező ezután a strasbourgi Bírósághoz fordult arra hivatkozva, hogy megsértették az Egyezmény 10. cikkében foglalt véleménynyilvánítási szabadságát azzal, hogy felelősséget kellett viselnie az olvasók kommentjeiért. A kérelmező szerint a hazai jog csak azt a negatív kötelezettséget írta elő, hogy ők maguk nem tehetnek közzé sértő tartalmakat, de az nem vont maga után pozitív kötelezettséget a harmadik személyek által közzétett tartalmak ellenőrzésére. A beavatkozás ezért nem volt törvényben meghatározott. A közzétett cikk korrekt és kiegyensúlyozott volt, a kommentelők hozzászólásait a cégtettei provokálták és váltották ki, a hírportál nem tehet arról, hogy a kommentelők a hírre esetleg eltúlzott és vulgáris formában reagáltak. A kérelmező nem játszott aktív szerepet, a tartalmakat nem szerkesztette, a kommenteket csupán tárolta. Felelőssége az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK irányelv értelmében a harmadik féltől származó tartalom nyilvánosságra hozataláért korlátozott, a sértett hírnevének megsértéséért a felelősség a kommentek szerzőit terheli. A kérelmező azzal is érvelt, hogy tárhelyszolgáltatóként nem volt köteles nyomon követni a harmadik személyek által közzétett tartalmakat. Ilyen kötelezettség ellentétes lenne a véleménynyilvánítás és az információ szabadságával. Az pedig, hogy különböző technikai és manuális eljárásokat vezetett be a jogellenes kommentek csökkentése érdekében, nem jelenti azt, hogy felelős lenne a harmadik személyek által közzétett illegális tartalmakért. A sértett felhívása után pedig haladéktalanul eltávolította a vitatott kommenteket.

A kormány ezzel szemben azzal érvelt, hogy a médiumok általában felelősek azért, amit közléstesznek. A kérelmező intézkedései a sértő hozzászólások minimalizálása érdekében nem biztosítottak megfelelő védelmet a harmadik személyek jogainak. Bármely interneten közzétett információ olyan gyorsan terjed, hogy a jogellenes kommentek – egy héttel vagy akár néhány nappal későbbi – törlése már nem elegendő az egyének becsületének védelmére, mert az adott hír és az ahhoz írt sértő vagy jogellenes hozzászólások már eljutottak a nyilvánosságához. Miután a Delfi nem azonosította a kommentelőket, a sértett személy számára túl nehéz lett volna, hogy polgári eljárásban fellépessen a névtelen szerzők ellen. Ha viszont az állam írná elő a kommentelők kötelező azonosítását egy internetes portálon, az túlzott beavatkozás lenne. Ezért megfelelő és arányos lépés egy polgári eljárásban a rágalmozás miatt nagyobb felelősséget helyez-

ni a portál tulajdonosára. A kormány arra is hivatkozott, hogy a Delfi egy profitorientált vállalat, amely a kommentek minél nagyobb számában érdekelt, mert a hozzászólások, illetve a látogatók számától függ a hírportálon közzétett hirdetésekbe befolyt bevétele.

A kormány vitatta azt is, hogy a kérelmező csupán egy tárhelyszolgáltató lett volna, amikor a cikkhez írt kommenteket közzétette. A tárhelyszolgáltató (*hosting service*) csupán adattároló szolgáltatást kínál, míg a tárolt adatok feltöltése, módosítása és eltávolítása a felhasználók ellenőrzése alatt marad. A Delfi esetében viszont a kommentelő elvesztette a hozzászólások feletti ellenőrzését azok beírása után, nem szerkeszthette vagy törölhette azokat. E jogosultságokkal a Delfi rendelkezett, így a közzétett kommentek felett – aktív jellegű szerepet játszva – a kérelmező gyakorolt ellenőrzést, amit a gyakorlatban részben ki is használt, ezért köteles volt megvédeni más személyek becsületét. Mivel a Delfi nem távolította el a kommenteket saját magától, és tisztában kellett lennie azok jogellenességével, az észb bíróságok jogosan állapították meg, hogy a kérelmező mulasztása jogellenes. A kormány arra is rámutatott, hogy a vitatott kommentek az érintett társaság vezetőjét támadták személyesen, ami nem indokolható a sajtó „társadalom éber őre” (*public watchdog*) szerepével. A hozzászólások sértő és mértéktelen nyelvezethez folyamodtak, túlmentek az általában elfogadható túlzás és provokáció mértékén, nem ösztönöztek semmilyen nyilvános vitát. A kiszabott nem vagyoni kártérítés összege pedig nem volt „dermesztő hatással” (*chilling effect*) a véleménynyilvánítás szabadságára.

*A döntés.*¹⁷ A strasbourgi Bíróság elismerte, hogy a hazai bíróságok ítéletei beavatkozást jelentettek a kérelmező cég véleménynyilvánítási szabadságába. Bár a hazai bíróságok meglehetősen általános – alkotmány, polgári törvénykönyv – rendelkezések alapján állapították meg a kérelmező felelősségét a sértő kommentek közzétételéért, a hazai ítélkezési gyakorlat egyértelművé tette, hogy a médium kiadója felelős bármely rágalmozó kijelentés médiumban való közzétételéért. A beavatkozás ezért törvényben meghatározott volt, amelynek legitim célja a jó hírnév és mások jogainak védelme. A Bíróság szerint az a tény, hogy a kommentek tényleges szerzői is felelősek, nem változtat azon a jogszerű célon, hogy a kérelmezőt is felelősségre vonják a jó hírnévben és mások jogaiban keletkezett károkért. A kérdés az, hogy a kérelmező 10. cikkben foglalt jogait túlságosan korlátozták-e azzal, hogy felelősnek mondták ki a mások által írt kommentekért, illetve hogy a korlátozás szükséges-e egy demokratikus társadalomban.

A Bíróság emlékeztetett arra, hogy a jó hírnévhez való jog olyan jog, amely az Egyezmény 8. cikke által

védett magánélet tisztelőben tartásához való jog része. Ahhoz viszont, hogy a 8. cikk számításba jöjjön, a jó hírnév sérelmének el kell érnie egy bizonyos komoly szintet, és oly módon kell kárt okoznia, ami „sérti a magánélet tisztelőben tartásához való jog személyes élvezetét”. Annak vizsgálatakor, hogy a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozás szükséges-e egy demokratikus társadalomban a jó hírnév vagy mások jogainak védelme érdekében, a Bíróságnak meg kell győződnie, hogy a hazai hatóságok megfelelő egyensúlyt teremtettek-e az Egyezmény által garantált két érték – a 10. cikk által védett véleménynyilvánítás szabadsága és a 8. cikkben foglalt magánélethez való jog részét képező jó hírnév – védelme során, amelyek bizonyos esetekben ütközhetnek egymással. Mivel a főszabály az, hogy a 8. és a 10. cikk által garantált jogok egyenlő elbánást érdemelnek, és egy beadvány kimenetele elvileg nem változhat attól függően, hogy azt benyújtotta-e már a jogsértő cikk kiadója az Egyezmény 10. cikke alapján, avagy a cikk által érintett személy a 8. cikk alapján, a mérlegelési jogkör elvileg mindkét esetben ugyanakkora. A Bíróság azt is megismételte, hogy amikor a véleménynyilvánítás szabadságát kell összevetni a magánélethez való joggal, a mérlegelés során a következő szempontokat kell súlyuk szerint figyelembe venni: az adott közlés mennyiben jelent hozzájárulást a közérdekű vitához; az érintett személy mennyire ismert; a riport témája; az érintett személy korábbi magatartása; az információ megszerzésének módja és annak hitelessége; a közzététel tartalma, formája és következményei; a kiszabott szankció súlyossága (lásd Axel Springer AG v. Germany; 2012. február 7., Application no 39954/08. § 89–95.; Von Hannover v. Germany No 2.; 2012. február 7., Application nos 40660/08., 60641/08. § 108–113.). Jelen esetben a Delfi véleménynyilvánítás szabadságához való joga és a sértett jó hírnévhez és magánélethez való joga között kellett mérlegelni.

Nem volt vitatott, hogy az olvasók által írt hozzászólások, amelyek a kérelmező hírportálján megjelent cikkekre reagáltak, rágalmozó, sértő és gyalázkodó természetűek voltak. Kérdés az, hogy a kérelmező cég polgári jogi felelőssége a sértő kommentekért aránytalan beavatkozás-e a véleménynyilvánítás szabadságába. Ennek megítéléséhez a Bíróság négy szempontot vizsgált: (1) a kommentek kontextusát; (2) a kérelmező által alkalmazott intézkedéseket, hogy megakadályozza vagy eltávolítsa a sértő hozzászólásokat; (3) a kommentek tényleges szerzőinek felelősségre vonhatóságát, annak alternatívájaként a kérelmező felelősségét; (4) a hazai eljárás következményeit a kérelmezőre nézve. A Bíróság megállapította, hogy a hírportálon megjelent cikk egy olyan témá-

val – a hajózási társaság tevékenységével – foglalkozott, amely bizonyos fokig közérdeklődésre tartott számot. A cikk kiegyensúlyozott volt, és nem tartalmazott sértő nyelvezetet. Ám a hír sok embert negatívan érintett, ezért a kérelmezőnek a cikk közzétételével – annak megosztó természetéből fakadóan – számítani kellett volna arra, hogy az negatív reakciókat válthat ki a hajózási vállalattal és annak vezetőivel szemben. Figyelembe véve a Delfi hírportál kommentjeinek ismertségét, az átlagnál magasabb volt a kockázata annak, hogy a negatív hozzászólások túlléphetik az elfogadható kritika határait, és elérhetik az indokolatlan sértések vagy a gyalázkodás szintjét. A Bíróság szerint ezért a kérelmező cégtől elvárható lett volna, hogy bizonyos fokú óvatosságot tanúsítson, hogy elkerülje a felelősségre vonást más személyek jó hírnevének megsértéséért.

Ami a kérelmező intézkedéseit illeti, a Bíróság megállapította, hogy kérelmező által működtetett automata szűrő ugyan megakadályozott néhány sértést vagy fenyegetést, és nincs ok kételkedni annak hasznosságában, ám azt viszonylag könnyű volt kijátszani, ezért a szűrő nem volt elég hatékony annak megelőzésére, hogy sértő tartalmú kommentek kárt okozzanak harmadik személyeknek. A Bíróság kitért a kérelmező által működtetett értesítési-eltávolítási rendszerre (*notice-and-take-down system*), a kommentek sértőnek jelölhetőségére is, amely egy kattintással könnyen elérhető és kényelmes műszaki megoldás volt a felhasználók számára. Nem kellett indokolni, hogy a kommentet miért tartották nem megfelelőnek, nem kellett külön kérelmet tartalmazó levelet küldeni a kérelmezőnek. A kérelmező pedig a becsületsértő kommenteket a sértett értesítése után haladéktalanul, késlekedés nélkül eltávolította. Mindazonáltal a vitatott hozzászólások a nyilvánosság számára már hat hete hozzáférhetőek voltak. Mindezek alapján a Bíróság megállapította, hogy az előzetes automatikus szűrés és az értesítési-eltávolítási rendszer nem biztosított elegendő védelmet a harmadik személyek jogainak.

A Bíróság egyetértett a hazai bíróságok azon érvelésével is, hogy a cikk és az olvasók hozzászólásainak közzététele a kérelmező cég tevékenységének része volt, és érdekelt volt az olvasók, valamint a kommentek számának növelésében, amelyekből a hirdetési bevételei függtek. A kérelmezőnek anyagi haszna származott a kommentelési lehetőségéből. A Bíróság szerint a kérelmező vállalat – és nem az egyén, akinek a hírneve lehet a tét – tudhatta, hogy a cikk közzététele milyen természetű lehetséges hozzászólásokat sarkallhat, és intézkedéseket tehetett a becsületsértő kijelentések közzétételének megakadályozására. Sőt, a kommentek írói nem módosíthat-

ták vagy törölhették hozzászólásaikat, miután azok felkerültek a Delfi hírportáljára, ahhoz csak a kérelmező társaságnak voltak technikai eszközei. A Bíróság ezért egyetértett azzal, hogy a kérelmező jelentős ellenőrzést gyakorolt a kommentek közzététele felett, még ha ténylegesen nem is használta ki annyira, mint lehetett volna. A Bíróság figyelembe vette azt is, hogy a hazai bíróságok semmilyen módon nem határozták meg, hogy a kérelmező cégnek a jövőben milyen módon kellene megvédenie a harmadik személyek jogait, a választás lehetőségét a kérelmezőre hagyták, akinek különböző eszközök álltak a rendelkezésére (pl. felhasználók előzetes regisztrációja, a kommentek folyamatos ellenőrzése a közzététel előtt és után). Ez olyan tényező, ami csökkenti a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozás súlyosságát.

A Bíróság tudomásul vette a kérelmező azon érvelését, miszerint a sértett a kommentek tényleges, valódi szerzőivel szemben is felléphetett volna. Azonban nagyobb súlyt tulajdonított a kormány ellenérvének, hogy az egyén számára nagyon nehéz lenne egy polgári jogi igény érvényesítéséhez – a kommentelők közvetlen perlése esetén – a kommentek szerzőinek személyazonosságát megállapítani. Technikai okok miatt aránytalan, hogy a névtelenül becsületsértő kommenteket írók azonosításának terhét a sértettre hárítsák egy olyan ügyben, mint a jelenlegi. A Bíróság nem volt meggyőződve arról, hogy egy olyan szabályozás, amely csak a hozzászólás írójával szemben teszi lehetővé az igény érvényesítését, a jelen esetben garantálná a sértett személy magánélethez való jogának hatékony védelmét. A kérelmező cég döntött úgy, hogy a nem regisztrált felhasználóknak lehetővé teszi a kommentelést névtelenül – ellehetetlenítve ezáltal azok azonosítását, akik felelősségre vonhatók lettek volna a becsületsértésért –, amivel bizonyos felelősséget vállalt a névtelen hozzászólásokért.

A Bíróság hozzátette, fontos az internethasználók kívánalma, hogy ne fedjék fel személyazonosságukat, amikor véleménynyilvánítási szabadságukat gyakorolják. Ám az internet elterjedése és az a lehetőség, hogy a már nyilvánosságra került információ örökre elérhető marad, óvatosságra int. Az internetes információközlés könnyű módja, és a jelentős mennyiségű információ azt jelenti, hogy nehéz felderíteni és eltávolítani a becsületsértő kijelentéseket. Ez így van egy internetes hírportál moderátora esetében, de még terhesebb feladat egy potenciálisan sértett személy számára, aki kevésbé valószínű, hogy képes lenne az internet folyamatos nyomon követésére, ellenőrzésére. A Bíróság szerint nem várható el, hogy az emberek állandóan figyeljék az internetet, hogy sértő tartalom jelenik-e meg róluk. Ez utóbbi

fontos tényező a kockán forgó jogok és érdekek mérlegelésében. Továbbá a kérelmezőt mindössze 320 euró nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezték, amely összeg – figyelembe véve, hogy a kérelmező Észtország egyik legnagyobb internetes hírportáljának működtetője – semmiképp sem tekinthető aránytalannak. Figyelembe véve a kommentek sértő és fenyegető természetét; azt, hogy a hozzászólásokat a kérelmező által közzétett cikkekre reagálva írták; a hírportál kereskedelmi alapú működését; a kérelmező elégtelen lépéseit arra, hogy megelőzze mások jó hírvének sérelmét, és biztosítsa annak reális lehetőségét, hogy a kommentek szerzői felelősségre vonhatók legyenek; valamint a szankció mérsékelt voltát, a Bíróság úgy vélte, hogy a kérelmező felelősségre vonása az olvasók által írt sértő kommentekért a saját internetes hírportálján indokolt és arányos korlátozása volt a véleménynyilvánítás szabadságának. Így nem sértették meg az Egyezmény 10. cikkét.

Kóczián Sándor

Az Eon Franciaország elleni ügye¹⁸

Az ügy körülményei. 2008. augusztus 28-án Nicolas Sarkozy akkori francia köztársasági elnök látogatást tett egy Laval nevű francia kisvárosban, ahol a kérelmező – egy politikai aktivista – egy transzparenst tartott az elnöki konvoj felé, amelyen a következő felirat volt olvasható: „Húzz el, te szerencsétlen barom!” (*'Casse-toi pov'con'*). A felirat Sarkozy azon ismertté vált kijelentésére utalt, amelyet pár hónappal korábban, 2008. február 23-án egy nemzetközi mezőgazdasági kiállításon intézett válaszul egy mezőgazdasági termelőnek, amiért az nem volt hajlandó kezét fogni vele („Akkor húzz el, te szerencsétlen barom!” – *'Casse-toi pauvre con!'*). Az esetről – amelyről videofelvétel is készült¹⁹ – a média széles körben beszámolt, és az interneten is sokan kommentálták, továbbá a későbbi tüntetéseken szlogenként használták. A kérelmezőt azonnal letartóztatta a rendőrség, az ügyészség pedig vádat emelt ellene. 2008 novemberében a helyi büntetőbíróság bűnösnek mondta ki a köztársasági elnök megsértéséért (inzultálásáért) az 1881. július 29-i sajtótörvény 26. cikke alapján, és 30 euró felfüggesztett pénzbírságra ítélte. A bíróság szerint az a tény, hogy a közlésnek maga a köztársasági elnök szerzett „hírnevet”, nem változtat annak sértő és támadó jellegén, és a kifejezés nyilvánosság előtti megismétlésével a kérelmezőnek egyértelműen az volt a célja, hogy sérelmet okozzon az államfőnek. Az ítéletet 2009 márciusában az angers-i fellebbviteli bíróság is helybenhagyta, és úgy vélte, hogy a ké-

relmező szocialista aktivistaként és korábbi önkormányzati képviselőként nem hivatkozhatott arra, hogy jóhiszeműen járt el. A bíróság külön kiemelte, hogy a jogsértő mondat egy nyilvános transzparensszen jelent meg. A semmitőszék ugyancsak elutasította a jogorvoslati kérelmet. A kérelmező ezután Strasbourghoz fordult; arra hivatkozva, hogy a köztársasági elnök megsértése miatti elítéléssel megsértették a véleménynyilvánítás szabadságát.

*A döntés.*²⁰ A kormány szerint a kérelmező elítélése azért szükséges egy demokratikus társadalomban, mert meg kell védeni az államot megtestesítő egyik legfőbb intézmény képviselőjét, a köztársasági elnököt a verbális és fizikai támadásoktól, amelyek magát az intézményt ássák alá. A köztársasági elnök védelme nyomós társadalmi szükségletnek tett eleget. A részes államok továbbá nagyobb mérlegeléssel rendelkeznek, ha a szóban forgó megjegyzés nem kapcsolódik közérdeklődésre számot tartó kérdések megvitatásához vagy politikai véleménynyilvánításhoz, és nem tartozik az újságírói tevékenység gyakorlásához. A kérelmező nem választott tisztviselő, nincs funkcionális kapcsolatban a sajtóval, és szavai nem tekinthetők olyanoknak, amelyek hozzájárulnának a közügyek vitatásához.

A strasbourgi bíróság elismerte, hogy a beavatkozás törvényben meghatározott (1881. július 29-i sajtótörvény 23. és 26. cikke), amelynek törvényes célja a jó hírnév és mások jogainak védelme. Elfogadva, hogy a szóban forgó kifejezés szó szerint véve sértő volt a francia köztársasági elnökre nézve, a Bíróság hangsúlyozta, hogy az ügyet általános kontextusba helyezve kell megvizsgálni. A köztársasági elnök által használt kifejezés megismétlése nem az ő magánéletét vagy becsületét célozta, és nem értékelhető úgy, hogy az egy indokolatlan támadás lenne az elnök személye ellen. A kérelmező kritikája politikai természetű volt. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy a 10. cikk (2) bekezdése csak kevés teret enged a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozására a politikai véleménynyilvánítás és a közérdekű kérdésekben folytatott viták terén. Az elfogadható kritika határai tágabbak a politikusokkal szemben, mint a magánszemélyek esetében. A politikusok elkerülhetetlenül és tudatosan teszik ki minden megnyilvánulásukat és tettüket a közvélemény és az újságírók alapos ellenőrzésének, ennek következtében nagyobb fokú toleranciát kell tanúsítaniuk a feléjük irányuló kritikával szemben. Másrészt a vitatott kifejezést maga az államfő használta, amiről a sajtó is széles körben beszámolt, és a nyilvánosság körében is elterjedt, sokszor humoros hangvételben kommentálva.

A kérelmező az ismertté vált mondat ismétlésével szatirikus megközelítést választott kritikájának ki-

fejezésére. A Bíróság többször is hangsúlyozta, hogy a szatíra egyfajta művészi és társadalmi kifejezési forma, amelynek természetes célja a provokálás és a megbotránkoztatás, ezért az ilyen véleménynyilvánításba történő bármilyen beavatkozást különös gondal kell megvizsgálni. A Bíróság megítélése szerint a kérelmező viselkedésének büntetőjogi szankcionálása valószínűleg elrettentő hatással (*chilling effect*) van a közérdeklődésre számot tartó kérdések szatirikus megvitatására, márpedig az ilyen vita szabadsága is alapvető egy demokratikus társadalomban. A Bíróság ezért kimondta, hogy a kérelmező büntetőjogi szankcionálása a francia köztársasági elnök megsértéséért aránytalan az elérni kívánt céllal, és nem szükséges egy demokratikus társadalomban, azaz a 10. cikket megsértették.

Kóczyán Sándor

AZ EGYEZMÉNY 11. CIKKE A GYÜLEKEZÉS ÉS EGYESÜLÉS SZABADSÁGA

*A Jó Pásztor szakszervezet Románia elleni ügye*²¹

Az ügy körülményei. 2008. április 4-én 32, az olasztói egyházmegyéhez tartozó pap és 3 polgári munkatársuk a Jó Pásztor szakszervezetet megalakítása mellett döntött. Az alapszabály szerint a szakszervezet – egyebek mellett – a tagjai jogait és érdekeit képviseli az egyházi hierarchián belül, illetve a Kulturális és Vallásügyi Minisztérium felé. A szakszervezeti törvénynek megfelelően a szakszervezet megválasztott elnöke bejegyzési kérelmet nyújtott be a krajovai bírósághoz. Arra hivatkozott, hogy a vallásszabadságról szóló törvény nem tiltja a szakszervezet megalakítását. Az ügyészi hivatal támogatta a kérelmet. A krajovai érsekség beavatkozásként azonban azt állította, hogy a román ortodox egyház statútuma szerint püspöki jóváhagyás nélkül nem alakítható szakszervezet, sőt a püspök engedélye nélkül a tagok nem is fordulhatnak civil bírósághoz. A krajovai bíróság elfogadta a kérelmet, és hivatalosan bejegyezte a szakszervezetet. Fellebbezésében az érsekség arra hivatkozott, hogy a szakszervezet megalakítása sérti a vallási közösségek autonómiáját, vagyis veszélyezteti a felekezetek azon szabadságát, hogy saját hagyományaiknak megfelelő hierarchia szerint szervezzék meg magukat. Az érsekség szerint a szakszervezet megfogalmazott céljai ellentmondanak a hiteskünek. 2008 júniusában az egyház zsinata is kimondta, hogy az ilyen kezdeményezések sértik az egyház belső törvényeit. 2008. július 11-én a Dolj megyei bíróság helyt adott a fellebbezésnek, és a kormányrendelet által is

kihirdetett román ortodox egyház statútumára hivatkozva visszavonta a szakszervezet bejegyzését. Később néhány tag ellen fegyelmi eljárást indítottak, valamint kötelezték őket egy nyilatkozat aláírására, melyben vállalják, hogy nem folytatják a szakszervezet bejegyeztetését. 2010-ben a pátriárka kancelláriája levélben emlékeztette az érsekséget, hogy a papoknak tilos engedély nélkül hazai vagy nemzetközi bírósághoz fordulniuk, és további írásos nyilatkozatot kértek tőlük. Ennek ellenére néhányan azt közölték a bírósággal, hogy beadványukat fenntartják. 2010 áprilisában 3 tag 5 másik személlyel együtt, érseki engedéllyel bejegyeztette az Apostolia nevű szervezetet.

A szakszervezet arra hivatkozva fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához, hogy bejegyzésük megtagadása sérti tagjainak az Egyezmény 11. cikkében garantált egyesüléshez való jogát. Az eljáró Kamara 5:2 arányban úgy határozott, hogy fennáll a 11. cikk sérelme. 2012. július 9-én a román kormány fellebbezése nyomán került az ügy a Nagykamara elé.

*A döntés.*²² A szakszervezet képviselői mindenképpért kérték, hogy a Nagykamara mondja ki, Románia megsértette az Egyezmény 34. cikkét azzal, hogy nem biztosította számukra, hogy egyéni kérelmüket minden akadályoztatás nélkül benyújthassák. A szakszervezet tagjai azzal érveltek, hogy folyamatos nyomás alá voltak helyezve az egyházon belül, illetve a közbeszédben is. A Nagykamara az egyéni, elítélő véleményeket és az egyház fellépését sem ítélte olyan súlyúnak, amely átlépné a véleménynyilvánítás szabadságát, így e tekintetben a román állam felelősségét nem állapította meg. A kormány, noha nem tett előzetes kifogást, megjegyezte, hogy nem tisztázott, pontosan kik a kérelmezők, a szakszervezet tagjai változhattak az évek folyamán. A Bíróság névtelen kérelmekkel nem köteles foglalkozni, de úgy ítélte meg, hogy mivel a szakszervezet jogi képviselőjén keresztül jár el, így attól függetlenül, hogy a tagok – többek között éppen az említett nyomásgyakorlás miatt – nem kívánják felfedni magukat, a beadvány még nem számít névtelennek.

2012. január 31-én kelt döntésében a Kamara az Egyezmény 11. cikkének sérelmét állapította meg. A papok és a polgári munkatársak a román ortodox egyházon belül munkaszerződés szerint dolgoznak, fizetésüket pedig nagyrészt az állami költségvetésből finanszírozzák, és az általános társadalombiztosítási rendszernek is részesei, így (szerződéses) munkaviszonyuk nem képez kivételt, a polgári jog hatálya alá, és így az Egyezmény 11. cikkének alkalmazási körébe tartozik. Ezt támasztja alá különösen, hogy más szakszervezetek esetében ezt a jogot már a román

bíróságok is elismerték. A Kamara tehát úgy határozott, hogy a bejegyzés megtagadása jogszabályok (a szakszervezeti és a vallásszabadságról szóló törvények) alapján, legitim célt (a közrend fenntartását és az egyházi autonómia biztosítását) követve történt, de a célokhoz képest aránytalan, és demokratikus társadalmakban szükségtelen intézkedés volt.

A szakszervezet beadványában úgy érvelt, hogy a klérus tagjainak megbízatása az állami hivatalnokokéhoz hasonló, kiválasztásuk verseny útján történik, és az érsek általi kinevezés után díjazásuk, társadalombiztosításuk a közhivatalnokokéhoz hasonlóan alakul. (Például a gazdasági válság alatt is éppen úgy csökkent a bérük, mint az állami hivatalok dolgozóinak.) Továbbá a román ortodox egyház, csakúgy, mint az állami egyetemek, a központi költségvetésből kapnak forrást munkavállalók bérének fedezésére. A kérelmező szakszervezet azt is kifogásolta, hogy míg más foglalkozási ágba tartozók szabadon alakíthatnak szakszervezeteket, addig az egyház tizenötezer dolgozója meg lenne fosztva attól a jogától, hogy egységesen lépjen fel munkaadója potenciális szabálytalanságai ellen. Érvelésük szerint a román alkotmány 40., 53. és 73. cikkeinek értelmében minden állampolgárnak joga van szabadon csatlakoznia pártokhoz, szakszervezetekhez, vagy munkaadói szervezetekhez. Attól, hogy a kormány elfogadta az egyház statútumát, még nem válik belső jog részévé, és mivel tiltja a szervezethez való csatlakozást, így szembe megy az alkotmánnyal. Állításuk szerint az egyház polgári és kereskedelmi jellegű tevékenysége nem kapcsolódik a valláshoz és az egyház spirituális missziójához, így azokat a polgári jogoknak kell szabályoznia. Elismerték, hogy a szervezet alapszabályának néhány pontja ellentétes lehet a papok szolgálati feladataival, de úgy érveltek, hogy a világi munkavállalók érdekeit is képviselni kívánták, valamint ezeket a pontokat a szakszervezeti törvényből vették át. Végül azt is megállapították, hogy két másik szakszervezet már megalakult az egyházon belül, valamint az Európa Tanács több országában is szabadon alakíthatnak szakszervezeteket egyházi alkalmazottak. Véleményük szerint tehát a bejegyzésük visszavonása kimeríti a 11. cikk sérelmét.

A kormány elismerte, hogy a bejegyzés elutasítása az egyesülési szabadság korlátozását jelenti, hangsúlyozta ugyanakkor, hogy az egyház polgári munkavállalóinak szakszervezetbe tömörülését semmilyen jogszabály nem tiltja. A papok és az egyház viszonyát azonban a kormány szerint egy szabadon választott szolgálatnak, misszióknak kell tekinteni, és mint ilyen, kívül esik a munkavállalással kapcsolatos törvényeken. A kormány érvelése szerint a papok annak tudatában vállalják ezt a hivatást, hogy jo-

gaikat és kötelezéseiket az érsek vagy más vallási feljebbvalójuk jelöli ki számukra. Ezt az engedelmeségi kötelezettséget is elismerik, amikor felszentelésükkor hitesküt tesznek. A bíróságoknak nincs hatáskörük az egyházi bíróságok döntéseinek felülbírálatára a munka törvénykönyve alapján. Vitatták a kérelmező szakszervezet azon állítását, hogy az állami költségvetésből fedezik a papok bérét, számításuk szerint sok egyházi alkalmazott az egyház saját forrásaiból kap fizetést. A kormány álláspontja szerint tehát az Egyezmény 11. cikke jelen esetben nem alkalmazható, a szakszervezetet alapítók ugyanis nem tartoznak a munkavállalással kapcsolatos törvények hatálya alá, így a bejegyzés elutasítása arányos és szükséges korlátozása az egyesülési szabadságnak. A szakszervezet bejegyzésének érseki engedélyhez kötése az egyházi autonómia elvének megfelelő, legitim szabályozás.

A kormány arra is rámutat, hogy státuszukból fakadóan a papok különösen magas fokú lojalitással tartoznak az ortodox egyház felé, és amíg az egyházat el nem hagyják, addig szabad döntésnek tekintendő, hogy elfogadják az egyház szabályait, és lemondanak néhány jogukról.

A kormány az Európa Tanács országainak különböző idevonatkozó szabályozásából kiindulva amellett foglalt állást, hogy az egyházi munkavállalók szervezetalakítási kérdésében az országoknak széles mérlegelési jogkört kell biztosítani.

Minden beavatkozó fél a kormány álláspontját osztotta. A görög kormány az egyházak autonómiájára hivatkozva saját hatáskörükbe tartozónak látja a kérdést, még akkor is, ha az adott szabályozás valóban jogkorlátozó. A Moldovai Köztársaság kormányának érvelése szerint az Egyezmény 9. cikke, a vallásszabadság azt is biztosítja, hogy egy közösséghez csatlakozva az emberek lemondanak egy olyan, nem az egyházzal kapcsolódó jogukról, ami egyébként az Egyezmény 11. cikkének védelme alá tartozna. A lengyel kormány a papok és az egyház speciális kapcsolatát, illetve a lojalitás szerepét hangsúlyozta. Grúzia az államok széles mérlegelési jogköre mellett foglalt állást. A Krajovai Érsekség szerint egy szakszervezet megalakítása megbontaná az egyház és a klérus jelenlegi kapcsolatát, ami fenyegetést jelentene a közrendre és a társadalmi harmóniára. A Moszkvai Patriarkátus szintén az egyház és a papság kapcsolatának különleges mivoltáról értekezett, érvelése szerint azt nem lehet leegyszerűsítve munkaadói–munkavállalói jogviszonynak tekinteni. A Jog és Igazság Európai Központja is amellett érvel, hogy a papok nem munkavállalók, nincs munkavállalói szerződésük, így kívül esnek szakszervezeti egyesüléshez való jog alkalmazási körén. A Becket Alap a Vallássza-

badságért, valamint a Jog- és Vallástudomány Nemzetközi Központja az Egyesült Államok Legfelső Bíróságának esetjogára hivatkozva vezeti le, hogy az egyházi intézmények munkavállalói esetében, az ún. „lelkészi kivétel” doktrínának megfelelően megengedhető az egyesülési jog szigorúbb szabályozása.

A Bíróság mindenekelőtt leszögezi, hogy a szakszervezeti szabadság a munkaadók és munkavállalók közötti párbeszéd lényegi eleme, a társadalmi igazságosság elérésnek fontos eszköze. Noha a Bíróság esetjogában felállított egy nem kimerítő listát a tekintetben, hogy e jog hatékony érvényesüléséhez milyen elemek szükségesek, de az államok mérlegelési jogköre igen széles körű. A Bíróság azt is megállapítja, hogy az Egyezmény 9. cikkében megfogalmazott vallásszabadságba az is beleértendő, hogy a közösség békésen, az állam beavatkozása nélkül működhet. Ez elengedhetetlen egy plurális, demokratikus társadalomban. A vallásszabadság az egyház tagjainak azonban nem az egyházi közösségen belüli véleménykülönbség-lehetőségét garantálja, hanem azt a jogot, hogy az adott személy elhagyhatja a közösséget.

A Bíróság tehát nem ért egyet a kormány azon álláspontjával, hogy a klérus tagjai, mivel az érsek fennhatósága alá tartoznak, és nem a munka törvénykönyve alapján foglalkoztatják őket, nem élvezik a 11. cikk védelmét. A Bíróság a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) ajánlásai alapján úgy határoz, hogy a bejegyzést kérvényező szakszervezet tagjainak foglalkozása sok tekintetben megfelel egy alkalmazotti jogviszonynak. A Bíróság megállapítja, hogy az Egyezmény egyetlen foglalkozási kört sem zár ki a szakszervezet alakításának szabadságából, ugyanakkor néhány foglalkozás, például a rendőrök vagy köztisztviselők esetében – éppen a fokozott lojalitási elvárás miatt – a munkavállalói szerveződésre vonatkozó szabályok szigorúbbak lehetnek. A Bíróság ugyanakkor elutasította azt az érvelést, hogy a román ortodox egyház tagjai önként adták volna fel a 11. cikk által biztosított jogukat, hiszen a szakszervezet megalakításának tényéből önmagában éppen az következik, hogy ezt nem tették meg, illetve a nemzeti bíróságok is, más esetekben, már elismerték a klérus tagjainak jogát arra, hogy szakszervezetet alapítsanak. Tehát, minden speciális körülmény ellenére az Egyezmény 11. cikke jelen ügyben is alkalmazható. A Nagykamara, megvizsgálva a vonatkozó jogszabályokat, megállapítja, hogy egyik törvény sem tiltja kifejezetten, hogy az egyház papjai szakszervezetbe tömörüljenek, csak e jog gyakorlása érseki engedélyhez van kötve. A megyei bíróság maga is az egyház statútumára hivatkozott, így a Nagykamara nem lát okot arra, hogy az abban szereplő korláto-

zást ne törvényben megfogalmazott korlátként ismerje el. A Nagykamara a legitim cél meglétét, azaz mások jogainak védelmét, az egyház autonómiájának védelmét is elismeri.

Az állam által elismert vallási közösségeknek megvan a joguk arra, hogy saját szabályaik és érdekeik szerint minden, a közösségen belüli szerveződést úgy értékeljenek, mint ami fenyegeti kohéziójukat, a közösség egységét. Ebből következően az állami bíróságnak ezekben az esetekben nem dolga döntőbíróként eljárni. A Bíróság osztja a kormány álláspontját, hogy azzal, hogy az állam nem ismeri el a szakszervezetet, nem kíván beavatkozni az egyház, adott esetben a román ortodox egyház belügyeibe, tehát az Egyezmény 9. cikke szerinti autonómiát biztosítja az egyház számára. Mivel sem a polgári törvények, sem az egyház statútuma nem tiltja, hogy szakszervezetek alakuljanak, így az érsek engedélyével, és az egyház statútumával összhangban lévő célkitűzéseket megfogalmazó szakszervezetek megalakulása elé nem gördíthető akadály. Fontos azonban, hogy ezek a szervezetek nem kérdőjelezhetik meg az egyház tradicionális struktúráját és döntéshozatali rendszerét. A Bíróság tehát úgy határoz, hogy a megyei bíróság döntése nem lépte át a tagállami hatóságok mérlegelési lehetőségének körét, és nem volt aránytalan. A Bíróság 11:6 arányban kimondja, hogy nem sérült az Egyezmény 11. cikke.

Wojtyczek bírósági párhuzamos indokolásában amellett érvel, hogy jelen esetben a 11. cikk alkalmazhatatlanságát kellett volna kimondani. A papi munka jellegének elemzésére lett volna szükség, mivel a papok és az egyházi közösség kapcsolata nem viszonyosságon alapul, hanem az spirituális töltetű szolgálat. Attól, hogy a klérus tagjai is részesei a társadalombiztosítási rendszernek, még nem válnak egyszerű munkavállalókká, akikre például a szakszervezet alakításának a joga is vonatkozik.

Spielmann, Villger, López Guerra, Bianku, Møse és Jäderblom bírók különvéleményükben elfogadják, hogy a szakszervezet bejegyzésének elutasítása törvényen alapult és legitim célt szolgált, azonban úgy vélik, nem volt arányos és feltétlenül szükséges. Sőt, valójában a megyei bíróság nem is végzett érdemi mérlegelést, csak elfogadta az érsekség álláspontját. Az intézkedés arányosságának vizsgálatával megállapítható lett volna, hogy a román ortodox egyház autonómiáját a szakszervezet megalapítása egyáltalán nem sértené, hiszen a szakszervezet alapszabálya is kimondta, hogy az egyházban, annak szabályai szerint, a meglévő hierarchián és adminisztratív struktúrán belül kívánja érdekvédelmi tevékenységét kifejteni. A kormány arra is hivatkozott, hogy például

egy esetleges sztrájk veszélyeztetné az egyház működését. A különvéleményt megfogalmazók leszögezik, hogy a sztrájkhoz való jog korlátozható jog, ez azonban jelen döntésnek nem tárgya, ezen a spekulatív alapon nem utasítható el egy szakszervezet bejegyzési kérelme. A bírók azt is megjegyzik, hogy valóban sokféle Európa-országokban az idevonatkozó szabályozás, de egyik sem zárja ki a szakszervezet alapításának lehetőségét az egyházi személyek tekintetében. A Dolj megyei bíróság tehát, azzal, hogy az érsek engedélyének hiányára hivatkozva megtagadta a szakszervezet bejegyzését, megsértette az Egyezmény 11. cikkét.

Kállai Péter

AZ EGYEZMÉNY 14. CIKKE MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA

*Eremia Moldovai Köztársaság elleni ügye*²³

Az ügy körülményei. Az ügyben a Moldovai Köztársaság három állampolgára fordult a Bírósághoz: az 1973-as születésű Lilia Eremia asszony, valamint leánygyermekkei, az 1995-es születésű Doina Eremia és az 1997-es születésű Mariana Eremia.

Az első kérelmező férje, A., Călărași városában szolgál rendőrként; a második és harmadik kérelmező kettejük házasságából született. Az első kérelmező állítása szerint A. a második leányuk születését követően gyakorta ittasan tért haza, és bántalmazta őt, időnként a leányaik jelenlétében. Eremia asszony 2010. július 2-án válókeresetet nyújtott be, miután az előző napon fizikai bántalmazást szenvedett el A.-tól, valamint tanúja volt annak is, amint a férje verbálisan bántalmazza tizenéves leányait. A válókereset benyújtását követően A. még erőszakosabbá vált; rendszeresen bántalmazta az első kérelmezőt, valamint inzultálta mind az első, mind pedig a második és harmadik kérelmezőt.

2010 szeptemberében A.-t szabálysértési bírság fizetésére kötelezték, miután a felesége rendőrségi bejelentést tett, és a rendőrként dolgozó férfi a belügyminisztériumtól – a rendőrség felügyeletét ellátó hatóságtól – hivatalos figyelmeztetést is kapott, hogy hagyjon fel az erőszakos magatartással.

A kérelmezők szerint 2010 november 11-én A. – a leányai jelenlétében – ismét bántalmazta az első kérelmezőt, másnap, november 12-én pedig olyan erősen fojtogatta, hogy Eremia asszony másfél napra elvesztette a hangját (a 2010. november 23-án elvégzett igazságügyi orvosszakértői vizsgálat azonban nem talált erre utaló nyomot). 2010. december 9-én a Că-

lărași Körzeti Bíróság – Eremia asszony és leányai kérésére – távollattartást rendelt el A. ellen; mivel úgy találta, hogy A. bántalmazta a feleségét: verte, inzultálta, rákényszerítette az akarátát, stresszt és lelki szenvedést okozott neki, fenyegette, valamint a háziállatukkal is rosszul bánt. A bíróság szerint mindez a házaspár tizenéves leányainak pszichés jóllétére is kedvezőtlenül hatott, mivel ők is gyakorta tanúi voltak a bántalmazásnak.

Ugyancsak 2010. december 9-én Eremia asszony azt kérte a Călărași Körzeti Bíróságtól – hivatkozva a bíróság által aznap hozott, 90 napnyi távollattartást elrendelő határozatra –, hogy tekintsenek el a válókeresete benyújtásakor meghatározott hathónapnyi várakozási időtől, mivel A. erőszakos viselkedése miatt nem lát lehetőséget a békülésre. Eremia asszony értesülése szerint az ügyben eljáró bíró elutasította a válás felgyorsítására irányuló kérelmét, ami miatt 2011. január 12-én panaszt tett a városi bíróság elnökénél.

A.-t 2010 decemberében és januárjában több ízben figyelmeztette a rendőrség, hogy ne inzultálja a hozzátartozóit, illetve, hogy ne sértse meg a távollattartás szabályait. 2010. december 23-án Eremia asszony rendőrségi bejelentést tett, miután férje az utcán követte és fenyegette, valamint behatolt a családi otthonukba, ott vagyontárgyakat rongált meg, és verbálisan bántalmazta az egyik leányukat. 2011. január 10-én az első kérelmezőt vallomástételre hívták a călărași rendőrségre, ahol elmondása szerint nyomást gyakoroltak rá, hogy vonja vissza a bejelentését; mondván, hogy a leányai továbbtanulási és előmeneteli esélyeinek ártana, ha az apjuk büntetett előéletű lenne, illetve elvesztené az állását. Másnap egy találkozón – amelyre Eremia asszony ügyvédje nem kapott meghívást, A. viszont jelen volt – a kérelmező azt nyilatkozta a helyi ügyésznek, hogy el akar válni, de nem akar semmiféle bajt okozni a férjének.

2011. január 12-én A. ismét megjelent a családi otthonban, fojtogatta a feleségét, valamint megfenyegette, hogy megöli őt és a nagynénjét is, ha nem vonja vissza a feljelentést (két nappal később az igazságügyi orvosszakértői vizsgálat során olyan véraláfutásokat találtak a nő nyakán és a kulcsfontján, amelyek keletkezhetnek fojtogatás következtében).

2011. január 19-én a kérelmezőt, állítása szerint, szociális munkások hívták találkozóra, akik azt tanácsolták neki, hogy béküljön ki a férjével; mondván, hogy „nem ő az első, és nem is az utolsó nő, akit megvert a férje”. A kérelmező panaszt tett a Munkaügyi, Szociális és Családügyi Minisztériumnál, sérelmezve a szociális munkások attitűdjét.

2011. március 2-án A. arra hivatkozva jelent meg a családi otthonban – újra megszegve a távollattartás szabályait –, hogy személyesen szeretne boldog születésnapot kívánni a harmadik kérelmezőnek; noha az első kérelmező, állítása szerint, kifejezetten viszszautasította A. erre irányuló kérését egy nappal korábban. Eremia asszony ezt követően a távollattartást elrendelő határozat meghosszabbítását kérte újabb 90 napra, amely kérésének a bíróság eleget is tett.

2011. április 1-jén A. beismerte, hogy fizikailag és pszichésen bántalmazta három családtagját, majd azt kérte a Călărași Ügyészi Hivatal ügyésztől, hogy feltételeken mentse fel a büntetőjogi felelősség alól. Az ügyész szerint elegendő bizonyíték támasztotta ugyan alá A. bűnösségét (szakértői anyagok, tanúvallomások, a bíróságok dokumentációja, munkáltatói figyelmeztetések, belügyminisztériumi figyelmeztetés), de egy évre felfüggesztette a nyomozást, mivel „kevésbé súlyos jogsértés”-ről volt szó, nem történt visszaélés kábítószerrel vagy alkohollal, valamint A.-nak három kiskorú gyermekről kell gondoskodnia, tiszteletnek örvend a munkahelyén és a közösségben, és „nem jelent veszélyt a társadalomra”. A nyomozást azzal a feltétellel függesztették fel, hogy ha A. időközben újabb jogsértést követ el, akkor a nyomozást újraindítják.

A fenti ügyészi döntés ellen a kérelmezők fellebbezést nyújtottak be 2011. április 13-án, amelyet a főügyész elutasított; mondván, hogy az A. elleni nyomozás felfüggesztése a kérelmezők védelmét szolgálja.

A kérelmezők szerint a moldovai hatóságok nem tettek eleget az Egyezményből fakadó pozitív kötelezettségeiknek azáltal, hogy nem nyújtottak számukra védelmet a magánszférában elszenvedett erőszak ellen, illetve nem büntették meg a velük szemben agresszorként fellépő személyt. A kérelmezők a Bírósághoz benyújtott panaszukban az Egyezmény 3., 14. és 17. cikkének megsértésére hivatkoztak.

Az ügyben beavatkozóként vett részt az Equal Rights Trust nevű nemzetközi jogvédő szervezet.

*A döntés.*²⁴ A Bíróság egyhangúlag befogadhatónak nyilvánította a kérelmet az Egyezmény 3. cikke – a kínzás, embertelen és megalázó bánásmód és büntetés tilalma – vonatkozásában mindhárom kérelmező esetében.

Az első kérelmező esetében a Bíróság megállapította egyfelől, hogy az elszenvedett sérelem, illetve a további bántalmazástól való félelem „embertelen bánásmód”-nak tekinthető; azaz, alkalmazható az Egyezmény 3. cikke. A Bíróság az első kérelmező helyzetét az önvédelemre való képesség szempontjából különösen kiszolgáltatottnak ítélte meg, mivel a

bántalmazója rendőrként kiképzést kapott az ellenállás megtörésére.

A Bíróság megvizsgálta, hogy a moldovai hatóságok eleget tettek-e a 3. cikkből fakadó pozitív kötelezettségnek (védelem nyújtása az embertelen bánásmód ellen). Először is megállapította, hogy a hatóságok tudtak – vagy tudniuk kellett – A. bántalmazó magatartásáról, ám mégsem tettek kellően hatékony lépéseket a távoltartást elrendelő határozat betartatására. A Bíróság különösen zavarónak találta azt, hogy mivel A. állami alkalmazásban állt, a hatóságoknak több lehetőségük lett volna a viselkedésének befolyásolására, mint más magánszemélyek esetében, mégis csak igen kis lépéseket tettek. A Bíróság véleménye szerint a bűnügyi nyomozás felfüggesztése sokkal inkább A. büntetőjogi felelősség alóli felmentését eredményezi, mintsem azt, hogy A. felhagy az első kérelmezővel szembeni erőszakos magatartással.

Bíróság az első kérelmező tekintetében megállapította az Egyezmény 3. cikkének megsértését.

A második és a harmadik kérelmező arra hivatkozva állította a 3. cikk megsértését, hogy verbális bántalmazást szenvedtek el, valamint tehetetlen tanúi voltak annak, amint édesanyjuk az otthonukban fizikai és verbális bántalmazást szenved el. Esetükben a Bíróság az Egyezmény 8. cikke – magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog – megsértésének vizsgálata mellett döntött. Noha a 8. cikk lényegi célja, hogy a magánszemélyeknek védelmet nyújtson az önkényes hatósági beavatkozás ellen, a Bíróság korábbi döntései értelmében a „magánélet” fogalma magában foglalja a személyek fizikai és pszichikai integritását is, amelynek védelme az állam kötelessége, olyan esetekben is, amikor nem az állam, hanem valaki más veszélyezteti azt. A Bíróság szerint az ügy körülményeit figyelembe véve a moldovai hatóságok e tekintetben nem tettek eleget pozitív kötelezettségeiknek, azaz nem nyújtottak megfelelő védelmet A. leányainak pszichikai integritása védelmében. A Bíróság a második és a harmadik kérelmező tekintetében megállapította az Egyezmény 8. cikke sérelmét.

A Bíróság a 14. cikk – a megkülönböztetés tilalma – sérelmének vizsgálata során felidézte az Opuz Törökország elleni ügyében hozott döntését (33401/02. számú kérelem, 2009. június 9.),²⁵ amelynek kapcsán összegezték a családon belüli erőszak elleni védelemmel kapcsolatos nemzetközi joganyagot. Ennek során figyelembe vették a nők elleni diszkrimináció aspektusát is, hivatkozva az ENSZ CEDAW-egyezményének (Egyezmény a nők elleni diszkrimináció minden formájának felszámolásáról) 28. általános ajánlására, amely az állami kötelezettségek között sorolja fel a nemi alapú erőszak leküzdését. A Bíró-

ság hivatkozott az nők elleni erőszak témájában illetékes ENSZ különleges jelentéstevő által 2009-ben kiadott jelentésre, amelyben a Moldovai Köztársaságban tett látogatása tapasztalatait foglalja össze: eszerint a nők elleni családon belüli erőszak igen elterjedt az országban, miközben számos tévhit él a jelenséggel kapcsolatban, ami téves irányú, illetve részleges intézkedésekhez vezet, a nemi alapú erőszak okainak figyelmen kívül hagyásával.

Az ügyben beavatkozó Equal Rights Trust érvelése szerint kellően bizonyított, hogy a családon belüli erőszak aránytalanul nagyobb mértékben, illetve eltérő módon érinti a nőket, mint a férfiakat. Emiatt a családon belüli erőszak leküzdése érdekében célzott fellépésre van szükség, beleértve annak a megközelítésnek az alkalmazását is, hogy a családon belüli erőszak a nők elleni diszkrimináció egyik formája.

A Bíróság megállapította, hogy az első kérelmezőnek az Egyezmény 14. cikkéből a 3. cikk vonatkozásában fakadó jogát megsértették: a Bíróság véleménye szerint a moldovai hatóságok nemcsak késlekedtek, illetve elmulasztottak lépéseket tenni az első kérelmező védelme érdekében, hanem ezáltal újra és újra elnézést tanúsítottak az erőszak iránt, ugyanakkor pedig diszkriminatív attitűdöket mutattak a kérelmező mint nő iránt.

A Bíróság nem tartotta szükségesnek külön vizsgálni a 14. cikk sérelmét a 8. cikk vonatkozásában, illetve a második és harmadik kérelmező tekintetében.

A kérelmezők az Egyezmény 17. cikke – joggal való visszaélés – megsértését is állították, arra hivatkozva, hogy a hatósági mulasztások tették lehetővé A. számára, hogy folytassa a kérelmezők jogainak megsértését. A Bíróság a kérelem ezen részét elutasította.

Kommentár. A döntés két ponton is megerősíti az Opuz Törökország elleni ügyében hozott döntés által teremtett gyakorlatot a családon belüli erőszak megítélését illetően: egyrészt, hogy a családon belüli erőszak súlyos eseteiben alkalmazható az Egyezmény 3. cikke; másrészt, hogy a családon belüli erőszak elleni hatékony hatósági fellépés elmaradása diszkriminatív a nőkkel szemben, azaz megállapítható a 14. cikk sérelme (jelen esetben a 3. cikk vonatkozásában).

Balogh Lídia

JEGYZETEK

1. 13423/09. számú kérelem.
2. Az EJEB 2013. április 19-i ítélete.
3. 53924/00. számú kérelem.

4. 25579/05. számú kérelem. (Az ítélet összefoglalóját lásd POLGÁRI Eszter: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legutóbbi döntéseiből, *Fundamentum*, 2011/1. szám, 95–96.)
5. 45721/09. számú kérelem.
6. Az EJEB 2013. június 25-én kelt ítélete.
7. 66069/09., 130/10. és 3896/10. számú kérelmek.
8. Az EJEB 2013. július 9-én kelt ítélete.
9. 21906/04. számú kérelem, az EJEB 2008. február 12.-én kelt ítélete.
10. 1585/09. számú kérelem.
11. Az EJEB 2013. június 6-án kelt ítélete.
12. 67810/10. számú kérelem.
13. Az EJEB 2013. május 14-én kelt ítélete.
14. 33846/07. számú kérelem.
15. Az EJEB 2013. július 16-án kelt ítélete.
16. 64569/09. számú kérelem.
17. Az EJEB 2013. október 10-én kelt ítélete.
18. 26118/10. számú kérelem.
19. A felvétel megtekinthető a YouTube-on: <http://www.youtube.com/watch?v=vdpnkmzYCVc>
20. Az EJEB 2013. március 14-én kelt ítélete.
21. 2330/09. számú kérelem.
22. Az EJEB 2013. július 9-én kelt ítélete.
23. 3564/11. számú kérelem.
24. Az EJEB 2013. május 28-án kelt ítélete.
25. Az ítélet összefoglalóját lásd POLGÁRI Eszter: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legutóbbi döntéseiből, *Fundamentum*, 2009/2. szám, 121–122.)